

wat werkt wel

Marina Kalkman

Juni 2011

Studentnummer: 2167494

Master Special Educational Needs
Fontys Opleidingscentrum Speciale
Onderwijszorg

Leerroute: Gedragsspecialist

Begeleider:

Ariette Riezebos – de Groot

**Wat zijn succesfactoren in
mijn gedrag als leerkracht
bij het afstemmen op de
verschillende behoeften van
leerlingen, zodat ze
zelfstandig aan een taak
kunnen werken.**

Inhoud	2
Samenvatting	5
Inleiding	8
Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling.	11
1.1 De praktijk van onze basisschool.	11
1.2 Het belang van een goede werkhouding.	11
1.3 Doelstelling van het onderzoek.	12
1.4 Deelvragen.	12
1.5 De huidige situatie.	13
1.6 De gewenste situatie.	14
Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing van de onderzoeksvraag.	15
2.1 Werkhoudingproblemen.	15
2.1.1 De rol van motivatie.	16
2.1.2 Sociaal – emotionele factoren.	17
2.2 De interactie tussen leerling en leerkracht.	18
2.3 De basisbehoefte van de leerling.	18
2.4 Oplossingsgericht werken.	19
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie.	21
3.1 Onderzoeksvraag.	21
3.2 De interactie tussen leerling en leerkracht bij werkhoudingproblemen.	21
3.3 Observatie van het werkgedrag.	22
3.4 De rol van oplossingsgericht werken.	22
3.5 Actieonderzoek.	23
3.6 Ethische kwesties.	24
Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten.	25
4.1 Gesprekken met ouders en leerkrachten.	25

4.2	Invullen van schaalvragen door de leerkrachten.	26
4.3	Observaties van de leerlingen en gesprekken met de leerlingen.	30
4.4	Uitvoering van de begeleiding van de leerlingen.	31
4.5	Tussentijds gesprek met de ouders en leerkrachten.	32
4.6	Het werken met kindplannen.	33
4.7	Het evalueren van de begeleiding met de leerkrachten, leerlingen en ouders.	34
4.7.1	Evaluatie door de leerkrachten.	34
4.7.2	Evaluatie door de leerlingen.	35
4.7.3	Evaluatie door de ouders.	35
Hoofdstuk 5	Conclusies en aanbevelingen.	38
5.1	Wat zijn werkhoudingproblemen.	38
5.2	Welke rol speelt de interactie tussen leerling en leerkracht bij het afstemmen op de behoeften van de leerlingen.	39
5.3	Welke aanknopingspunten geeft de observatie van het werkgedrag van de leerling.	40
5.4	Welke rol speelt de oplossingsgerichte benadering bij het stimuleren en motiveren van de leerling om zichzelf aan te sturen.	41
5.5	Conclusies.	42
5.6	Aanbevelingen.	43
Hoofdstuk 6	Evaluatie van het onderzoek.	45
6.1	Reflectie op mijn leerproces.	45
6.2	Reflectie op mijn onderzoek.	46
6.3	Reflectie op mijn onderzoeksresultaten.	47
6.4	Hoe nu verder na dit onderzoek.	47
Literatuurlijst		49
Bijlagen:		
Bijlage 1	De fasen van oplossingsgerichte gespreksvoering.	51
Bijlage 2	De onderwijstango: de zevenstappendans.	52

Bijlage 3	De vijftien stappen van de methode “ Kids’Skills “.	53
Bijlage 4	Schaalvragen voor de leerkrachten.	54
Bijlage 5	Observatieformulier.	56
Bijlage 6	Tabel 3: Uitkomsten van de observaties en de gesprekken van de leerlingen.	59
Bijlage 7	Individueel handelingsplan van leerling 1.	61
Bijlage 8	Reflectiespiraal van Korthagen met betrekking tot de begeleiding van leerling 2.	63
Bijlage 9	Verslag oudergesprek leerling 3.	68
Bijlage 10	Kindplan leerling 2.	70
Bijlage 11a	Schaalvragen met betrekking tot de werkhouding voor de leerkracht. (leerling 1)	72
Bijlage 11b	(leerling 2)	73
Bijlage 11c	(leerling 3)	74
Bijlage 11d	(leerling 4)	75
Bijlage 12	Benoemen van groei met behulp van schaalvragen.	76
Bijlage 13	Evaluatie van de begeleiding van kinderen. Vragenlijst voor leerkrachten.	77

Samenvatting

Op onze basisschool waar ik werkzaam ben als intern begeleider, krijgen leerlingen van 4 tot 12 jaar les. Deze leerlingen verschillen enorm in aanleg. We zijn steeds beter in staat om op het niveau van de leerstof een passende begeleiding te geven door af te stemmen op de zone van de naaste ontwikkeling. Het omgaan met gedragsproblemen en werkhoudingproblemen vinden wij over het algemeen het moeilijkst. Volgens de notitie "Passend Onderwijs" (sept.2009), zijn scholen vanaf 2010 verplicht om als ouders een school te kiezen voor hun kind, de zorg te bieden die het kind nodig heeft. Dit heeft mij als gedragsspecialist in opleiding uitgedaagd tot de onderzoeksvraag ***"Wat zijn succesfactoren in mijn gedrag als leerkracht bij het afstemmen op de verschillende behoeftes van leerlingen met werkhoudingproblemen in de groepen 4, 5 en 6, zodat ze zelfstandig zonder bemoeienis van de leerkracht aan een taak kunnen werken?"***.

Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden heb ik onderzoek gedaan om op mijn deelvragen ***"Wat zijn werkhoudingproblemen?", "Welke rol speelt de interactie tussen leerling en leerkracht bij het afstemmen op de behoeftes van leerlingen?", "Welke aanknopingspunten geeft een observatie van het werkgedrag van de leerling?", "Welke rol speelt de oplossingsgerichte benadering bij het stimuleren en motiveren van de leerling om zichzelf aan te sturen?"*** een antwoord te geven.

Het doel in het onderzoek is de leerling zich competent te laten voelen en hun zelfvertrouwen en motivatie te vergroten. Zorgvuldige afstemming op de behoeftes van de leerling en een professionele houding van de leerkracht zijn nodig bij deze afstemming. Door te observeren en oplossingsgerichte gesprekken te voeren met de leerlingen kreeg ik zicht op de krachtbronnen van de leerling. Het doel van het onderzoek is te weten wat succesfactoren zijn bij het begeleiden van leerlingen met werkhoudingproblemen. Samen met de leerlingen zijn kindplannen opgesteld gebaseerd op de methode "Kids'Skills" van Furman, (2008). Door in gesprek te gaan met de leerlingen en samen doelen te stellen zijn we oplossingsgericht gaan werken. Door een stukje regie bij de leerling te leggen door het stellen van eigen doelen is de werkhouding verbeterd.

Het type onderzoek is actieonderzoek, waarbij ik met elke leerling acties ben gaan ondernemen om de situatie te verbeteren. Na een goede voorbereiding ben ik met de leerlingen aan het werk gegaan om zorgvuldig af te stemmen op hun persoonlijke behoefte. Aan het begin van het onderzoek zijn gesprekken gevoerd met de leerkrachten, leerlingen en ouders en heb ik in de klas geobserveerd. Hierdoor kreeg ik ideeën voor een aanpak die ik met behulp van adviezen uit de literatuur ben gaan uitproberen. Na elke begeleiding heb ik geflecteerd op mijn handelen en mijn literatuur gelezen, voordat de volgende stap werd gezet. Volgens Pintrich & Schunk, (2002) werken leerlingen harder aan taken die ze zelf hebben gekozen en leuk vinden om te doen. Door met de leerlingen in gesprek te gaan kun je hier goed op in spelen. De onderzoeksuitkomsten zijn positief, er zijn namelijk veel successen geboekt. Door effectief leerkrachtgedrag is de motivatie van de leerlingen toegenomen. (Zie hoofdstuk 4 voor de precieze opbrengsten)

De conclusie is, dat een gestructureerde omgeving met veel voorspelbaarheid ten aanzien van regels, instructie, tijdafbakening , “stilwerkplekken” goed helpt bij het ondersteunen van prikkelgevoelige leerlingen (van Lieshout, 2009). Het is belangrijk om de taak en de werkvorm af te stemmen zodat deze haalbaar is. Computertaken en spelletjes, samenwerken met een medeleerling en het mogen werken aan eigen doelen (kindplan) helpt de aandacht goed richten. Als de leerling succes ervaart zal de werkhouding van de leerling verbeteren (OPDC Zuidoost Drenthe, 2010). Wanneer de leerling moeite heeft in het structuur aanbrengen bij de taakuitvoering, kan de zelfinstructie methode van “Meichenbaum” houvast geven. Als het werkt, kun je ermee doorgaan. Het werken met kindplannen gebaseerd op “Kids’Skills” Furman, (2008) werkt heel motiverend voor de leerling. Het bevalt de leerlingen om met de leerkracht de voordelen van hun doel voor henzelf en de directe omgeving te bespreken. Als zij aan hun doel werken zijn zij actief bezig en zien wij geen werkhoudingprobleem. Tevens heeft het als voordeel dat je als leerkracht samen met ouders de leerling ondersteunt.

Bij de evaluatie van dit onderzoek bleken de leerlingen en de ouders het werken met kindplannen enthousiast te hebben ontvangen. Op school hebben wij hier nu kennis mee gemaakt en de leerkrachten hebben aangegeven dat deze aanpak een positieve invloed heeft gehad op de motivatie en het werkgedrag van de leerlingen.

Na afronding van dit onderzoek heb ik de methode van Furman en de persoonlijke ervaringen met het werken van kindplannen kunnen presenteren in het team. Het is

een aanbeveling om deze nieuwe methode uit te proberen bij leerlingen met onder andere werkhoudingproblemen en ik wil mijn collega's graag enthousiasmeren en hen coachen bij het uitproberen van deze aanpak. Het herkaderen van problemen in het aanleren van vaardigheden met het gebruiken van schaalvragen is een prettige aanpak om leerlingen met een speciale hulpvraag te begeleiden.

Inleiding

Mijn naam is Marina Kalkman, sinds 1975 ben ik als leerkracht werkzaam in het basisonderwijs. Tijdens die periode zijn er verschillende onderwijsvernieuwingen geïntegreerd in het onderwijsveld.

De zorgleerling neemt voor mij een speciale positie in. Ik ben altijd op zoek naar betekenisvolle acties om het welbevinden van deze leerlingen positief te beïnvloeden. We houden leerlingen met speciale behoeften het liefst op onze gewone basisschool. In het verleden ging een leerling alleen naar de LOM – of MLK school als deze leerling stagneerde in zijn ontwikkeling en de school onvoldoende op de onderwijsbehoeften kon inspelen. Ik was ooit betrokken bij het oprichten van een hulpklas in onze gemeente en heb hier tijdens de duur van dit project lesgegeven.

Tijdens deze periode ben ik de opleiding speciaal basisonderwijs gaan volgen, gericht op remedial teaching en interne begeleiding. Deze opleiding heeft me destijds nog meer inspiratie gegeven voor het begeleiden van zorgleerlingen en hun leerkrachten.

Sinds 1995 werk ik als intern begeleidster op één van de basisscholen in de gemeente Nederlek. Diverse kleine cursussen en bijscholingen verder, was ik enthousiast om een opleiding te volgen als gedragsspecialist bij de Fontys Hogescholen omdat ik benieuwd was naar de nieuwste inzichten.

Met name het oplossingsgericht onderwijzen sprak mij binnen deze opleiding enorm aan, omdat dit aansluit bij mijn visie dat je situaties het best positief kan benaderen en dit kansen biedt, in plaats van te focussen op de problemen.

Eén van mijn taken als intern begeleidster is het houden van groepsbesprekingen samen met de leerkrachten van onze school. Wij maken groepsplannen voor de basisvakken lezen, spelling, begrijpend lezen en rekenen. Hierin beschrijven wij de doelen en de werkwijze voor drie niveaugroepen. Op dit moment ervaren wij weinig problemen met het aanpassen van het leerstofaanbod.

Het adequaat begeleiden van leerlingen met werkhouding- en/of gedragsproblemen maakt ons nog dikwijls handelingsverlegen.

Als basisschool willen wij zo goed mogelijk passend onderwijs¹ bieden voor leerlingen met diverse onderwijsbehoeftes. Ik ben benieuwd wat succesfactoren zijn bij de begeleiding van leerlingen met werkhoudingproblemen in de middenbouw van onze basisschool. Verder ben ik ook nieuwsgierig hoe oplossingsgericht werken een bijdrage kan leveren aan deze begeleiding. Mijn directeur was positief met betrekking tot mijn onderzoeksvraag. Dit is belangrijk omdat ik graag iets zinvols wil onderzoeken voor mijzelf en voor onze school.

In overleg met de leerkrachten van de groepen 4, 5, 5-6 en 6 zijn vier leerlingen uitgekozen om deel te nemen aan het onderzoek. Vooral in de middenbouw signaleren wij leerlingen met werkhoudingproblemen. We zijn geneigd om korte interventies te plegen en zien vaak terugval als het begeleiden verslapt of als de begeleiding niet werkt. Het irriteert snel als je als leerkracht geen succes kan boeken. Je voelt je dan onmachtig en handelingsverlegen.

De leerkrachten hebben deze leerlingen uitgekozen, omdat zij de eerst verantwoordelijke zijn voor de begeleiding van de leerling. Mijn taak bestaat eruit om hen hiermee te begeleiden. Ik hoop door dit onderzoek te leren wat voorwaarden zijn voor deze leerlingen om effectief te kunnen leren en welke rol je als leerkracht hierin kan spelen. Ik wil ervaring opdoen met “Kids’ Skills” en zien hoe de motivatie van de leerling wordt beïnvloed. Mijn droom is het oplossingsgericht werken na dit onderzoek te kunnen introduceren bij ons team.

Met het oog op het bieden van passend onderwijs, ga ik me eerst verdiepen in de literatuur met betrekking tot het begeleiden van “speciale” leerlingen, zodat ik kan inspelen op hun onderwijsbehoeftes. Verder ga ik mij bekwamen in de oplossingsgerichte gespreksvoering omdat dit aansluit bij elke leerling of leerkracht en helpt “problemen” om te zetten in het aanleren van “vaardigheden” door het formuleren van duidelijke doelstellingen (de Jong & Berg, 2009).

¹ Studiedag “Kind op de gang.” We geven als school aan welke kinderen we kunnen begeleiden en waarop wij onszelf verder willen ontwikkelen.

Mijn onderzoek is als volgt opgezet:

In hoofdstuk 1 beschrijf ik mijn keuze voor de onderzoeksvraag en vertel over het belang van een goede werkhouding. Op welke manier kan de leerkracht een rol spelen in de motivatie bij de leerling en het stimuleren van het werkgedrag? “Het is waardevol leerlingen mee te laten denken over zelfgekozen doelen.” Stevens (1997) beschrijft dit in *“Overdenken en doen.”* Welke rol kan de methode “Kids’Skills” van Furman, (2008) hierbij spelen.

In hoofdstuk 2 ga ik in op de verschillende theorieën die adviseren hoe je goed om kunt gaan met leerlingen met werkhoudingproblemen. In hoeverre kun je als leerkracht stimuleren en enthousiasmeren. Welke rol spelen de ouders bij de begeleiding van leerlingen. Het zelf doelen stellen en ondersteund worden door ouders, leerkrachten en medeleerlingen kan betekenisvol zijn voor leerlingen.

In hoofdstuk 3 vertel ik over actieonderzoek (Kallenberg, 2010) en wie zijn betrokken bij het dataonderzoek; namelijk leerlingen, leerkrachten en ouders. Hierbij maak ik gebruik van observaties, gesprekken, schaalvragen en gestructureerde vragenlijsten aan het begin, halverwege en aan het eind van het onderzoek. Ik ga aan de slag met oplossingsgerichte gespreksvoering, Cauffman & van Dijk, (2009) om goed aan te sluiten bij de leerling en samen met hem/haar eigen doelen te stellen. In hoofdstuk 4 presenteer ik de resultaten van dit onderzoek en breng de gegevens met elkaar in verband.

In hoofdstuk 5 worden conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan. Wat is de rol van oplossingsgericht werken bij het stimuleren van een goede werkhouding?

In hoofdstuk 6 reflecteer ik op mijn leerproces in dit onderzoek.

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling

Hoe kan ik als leerkracht de leerlingen helpen een actieve werkhouding te ontwikkelen?

In dit hoofdstuk beschrijf ik de situatie op onze basisschool en mijn rol als IB -er
Als school willen wij ons verder ontwikkelen met het doel leerlingen met diverse onderwijsbehoeften goed te kunnen begeleiden.

1.1 De praktijk van onze basisschool

In de praktijk van onze basisschool merk ik als IB –er en gedragsspecialist, dat bij groepsbesprekingen werkhoudingproblemen regelmatig worden besproken. De leerkrachten vinden werkhoudingproblemen over het algemeen hardnekkig en lastig te begeleiden en op te lossen. Dit komt meermalen naar voren tijdens deze besprekingen. Interventies vinden plaats als het probleem zich al langere tijd voordoet. De leerkracht maakt een plan met de leerling en samen stellen zij een contractje op, waarin een afspraak wordt vastgelegd. De leerkrachten koppelen er een beloningssysteem aan met stickers. Bij het behalen van het afgesproken aantal stickers mogen de leerlingen een leuke activiteit kiezen als beloning.

De uitvoering van een handelingsplan is vaak tijdelijk, de leerkrachten vinden over het algemeen dat je niet te lang met beloningen moet bezig zijn omdat belonen dan niet meer zo bijzonder is. Bij volgende groepsbesprekingen blijkt het werkhoudingprobleem nog steeds te bestaan. Deze belemmerende voorwaarde lijkt moeilijk te doorbreken. Wat maakt dat het probleem in stand blijft?

1.2 Het belang van een goede werkhouding

Een goede werkhouding is een belangrijke voorwaarde voor succeservaringen door de leerlingen, want als je als leerling vertrouwt dat je taak gaat lukken heeft dit een heel positief effect op de werkhouding. Bos benadrukte dit tijdens een studiemiddag van ons Samenwerkingsverband op 18-11-2010, in het kader van “opbrengstgericht

werken”. Hij stelde bij zijn presentatie², hoe belangrijk het handelen van de leerkracht is bij het motiveren en stimuleren van werkgedrag. Dit is één van de factoren van goed lesgeven.

Tussen leerlingen in een groep bestaan veel individuele verschillen. Elke leerling heeft een verschillende leerweg om tot resultaten te komen (Stevens, 1997). Leerlingen willen zich competent voelen en zelfstandig en zonder bemoeienis van de leerkracht de taak kunnen uitvoeren. Als zij taken aan kunnen ontwikkelen zij zelfvertrouwen om ook een nieuwe taak aan te kunnen. Naarmate iemand zich competentier voelt schrijft de leerling de dingen die lukken of niet lukken toe aan eigen inzet en gedrag.

Stevens (1997) beschrijft in *“Overdenken en doen”*, hoe belangrijk het is de leerling mee te laten denken en zelf verantwoordelijkheid te laten nemen om zelfgeformuleerde doelen te bereiken. Om leerlingen op school te ondersteunen in de ontwikkelingsmogelijkheden, moeten we individuele verschillen serieus nemen en proberen aan te sluiten bij de leerling. Als leerlingen zelf onder woorden kunnen brengen welke doelen ze willen stellen en door wie zij daarbij willen worden geholpen, geef je hen de regie om nieuwe vaardigheden te gaan leren en de problemen die daarmee samenhangen te overwinnen (Furman, 2008). Deze werkwijze noemen we oplossingsgericht werken. De oplossingsgerichte denkwijze en werkwijze is een grondhouding, een andere manier van kijken naar de leerkrachten en leerlingen in het onderwijs met een geloof in eigen en andermans kunnen (Cauffman & van Dijk, 2009). Het is interessant om te onderzoeken of leerlingen met werkhoudingproblemen door vaardigheden aan te leren een meer effectieve werkhouding ontwikkelen.

1.3 Onderzoeksvraag

Wat zijn succesfactoren zijn in mijn gedrag als leerkracht bij het afstemmen op de verschillende behoeftes van leerlingen met werkhoudingproblemen in de groepen 4, 5 en 6, zodat ze zelfstandig zonder bemoeienis van de leerkracht aan een taak kunnen werken?

² Studiemiddag “Het Ontwikkelingsperspectief” door Cees Bos op klankbordbijeenkomst van Samenwerkingsverband Lek en IJssel.

Het doel in het onderzoek is de leerling zich competent te laten voelen en hun zelfvertrouwen en motivatie te vergroten. Zorgvuldige afstemming op de behoeftes van de leerling en een professionele houding van de leerkracht zijn nodig bij deze afstemming. Door te observeren en oplossingsgerichte gesprekken te voeren met de leerlingen krijg ik zicht op de krachtbronnen van de leerling. Het doel van het onderzoek is te weten wat succesfactoren zijn bij het begeleiden van leerlingen met werkhoudingproblemen. Samen met de leerlingen zijn kindplannen opgesteld gebaseerd op de methode "Kids' Skills" van Furman, (2008). Door in gesprek te gaan met de leerlingen en samen doelen te stellen, werken we oplossingsgericht. Door een stukje regie bij de leerling te leggen, wil ik de leerling meer zelfsturend laten zijn.

1.4 Deelvragen :

1. Wat zijn werkhoudingproblemen?
2. Welke rol speelt de interactie tussen leerling en leerkracht bij het afstemmen op de behoeftes van leerlingen?
3. Welke aanknopingspunten geeft een observatie van het werkgedrag van de leerling?
4. Welke rol speelt de oplossingsgerichte benadering bij het stimuleren en motiveren van de leerling om zichzelf aan te sturen?

1.5 De huidige situatie

In de groepen 4, 5 en 6 zijn diverse leerlingen met specifieke hulpvragen. De leerkrachten hebben een omvangrijke taak om effectief klassenmanagement te bewerkstelligen en te streven naar een goed pedagogisch klimaat, waarin kinderen tot hun recht komen en zich optimaal kunnen ontwikkelen en presteren. In de schoolgids (2006) staat beschreven dat wij er naar streven kinderen op te voeden tot zelfstandigheid. Wij vinden dit een belangrijke voorwaarde om te komen tot het begeleiden van kinderen met een specifieke hulpvraag.

Als school zijn wij een lerende organisatie. Jutten, (2005) beschrijft hoe de veranderende samenleving vraagt om aangepaste reacties en flexibiliteit.

Onze school besteedt veel aandacht aan scholingsmomenten voor de leerkrachten, zodat wij goed toegerust zijn een veilig pedagogisch klimaat te creëren. Een goed

klassenmanagement, effectieve instructie en responsieve interactie zijn daarbij essentieel. Wij staan op school open voor nieuwe inzichten om te onderzoeken of dit kan bijdragen tot een hogere onderwijskwaliteit.

Wij willen ons als team ontwikkelen om goed passend onderwijs te kunnen bieden. Als team implementeren we “coöperatief leren” en werken aan een reken verbeter traject. Op individueel niveau worden opleidingen en cursussen gevolgd met het doel ervaring en kennis te verbreden en verdiepen, het gedrag te veranderen en dit met elkaar te delen. We hechten aan een goede interne en externe communicatie. Het belang hiervan wordt nog extra onderstreept na de studiebijeenkomst van “Kind op de gang”,³ als basis om passend onderwijs te kunnen bieden. Na de analyse spreken wij als team onze ambitie uit en willen ons daarop ontwikkelen.

1.6 De gewenste situatie

Ik wil het team kennis laten maken met het oplossingsgericht werken. Uit de gesprekken met de leerkrachten blijkt dat zij het prettig vinden als nader onderzoek wordt gedaan naar andere methoden om situaties, die belemmerend werken voor de leerling en de leerkracht, te doorbreken.

In de gewenste situatie voelen de leerlingen zich meer competent, zijn gemotiveerd en hebben meer zelfvertrouwen en gaan daardoor actief aan de slag. Mijn collega's nemen positieve veranderingen in het werkgedrag van de leerlingen waar en raken hierdoor enthousiast. Zij gaan de ondersteuning op de nieuwe manier, voortzetten.

Het valt te verwachten dat de veranderingen langzaam plaatsvinden omdat de leerlingen al vrij lang in een vast patroon zitten. Het leren zelf doelen stellen en hieraan werken is voor de leerlingen een nieuwe vaardigheid. Het kost tijd om dit te leren. Als de leerkracht oog heeft voor kleine successen, kan hij/zij een ander beeld krijgen van de leerling. Durrant, (2007) beschrijft dat het bespreken van uitzonderingen ertoe kan leiden dat leerlingen denken 'Ik ga meer doen, van 'wat' werkt.' Op deze manier kunnen we voortbouwen op wat goed gaat.

³ Kind op de gang: Studiedag om de schooleigen visie op leerlingen met specifieke zorgvragen, randvoorwaarden en ontwikkelingsvragen te onderkennen. Het is een bewustwording van bekwaamheden en de positionering van de school met het oog op Passend Onderwijs en een aanzet tot beleidsontwikkeling.

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing van de onderzoeksvraag.

In dit hoofdstuk beschrijf ik de theorie die van belang is bij het onderzoek naar werkhoudingproblemen. Ik heb me verdiept in literatuur met als onderwerp ‘werkhoudingproblemen in het basisonderwijs.’ Verder beschrijf ik hoe belangrijk de rol van de leerkracht is bij de afstemming op de behoefte van de leerlingen.

De oplossingsgerichte werkwijze heeft me geïnspireerd als nieuwe werkwijze om uit te proberen. De werkwijze is in tegenstelling tot vele andere methodieken gericht op de oplossing en niet op verdere analyse van het probleem. De werkproblemen worden als hardnekkig ervaren en ik ben benieuwd of we de bestaande interactie tussen leerkracht en leerling kunnen doorbreken en er ruimte komt voor nieuwe ideeën.

2.1 Werkhoudingproblemen

‘Algemeen kunnen we de werkhouding omschrijven als een verzameling van gedragingen die een taakoplossing positief of negatief kunnen beïnvloeden’

(Timmermans, 2009 blz.13). Als de gedragingen negatief zijn noemen we dat werkhoudingproblemen.

Bij het uitvoeren van een taak herkennen we vier fases, namelijk:

1. De instructiefase, waarin de taak duidelijk wordt uitgelegd.
2. De oplossingsfase, waarin het kind leert te verwoorden wat hij of zij gaat doen.
3. De taakuitvoeringsfase, waarin de taak wordt gemaakt.
4. De controlefase, waarin het gemaakte werk wordt gecontroleerd.

Timmermans noemt in haar boek de zelf instructiemethode van Meichenbaum, beter bekend als de “beertjesmethode”. De beertjes stellen het kind in elke fase een vraag, die helpt gericht te beginnen. Er zijn een aantal factoren in het kind zelf gelegen, die de werkhouding negatief kunnen beïnvloeden (Timmermans, 2009). Als kinderen vermoeid zijn door slaapgebrek, minder goed kunnen horen of zien of moeite hebben met het verwerken van prikkels heeft dit effect op de werkhouding.

Op elke basisschool zijn kinderen met stoornissen in de prikkelverwerking. Sommige kinderen hebben adhd, (attention deficit hyperactivity disorder), waarbij de controlemechanismen van de hersenen niet goed werken, waardoor problemen ontstaan in het functioneren van het werkgeheugen, de aandacht, het organiseren, plannen, afmaken van taken, het reageren op prikkels en het negeren van onbelangrijke prikkels (van Lieshout, 2009). Zij beschrijft ook kinderen met add, (attention deficit disorder), kinderen met een laag waakzaamheids niveau, aandacht- en concentratieproblemen, passiviteit, lage motivatie, vergeetachtigheid, moeite met organiseren, afleidbaarheid en dromerigheid. Van Lieshout beschrijft dat voor in de schoolsituatie vooral de basishouding van voortdurende voorstructurering van allerlei situaties belangrijk is. Het structureren van tijd, ruimte, regels, materiaal, wijze van instructie geven, waardoor de omgeving voorspelbaar wordt en beloningen die snel volgen op gewenst gedrag om deze kinderen te ondersteunen. De methode die Timmermans beschrijft als “de beertjesmethode” is een zelf instructiemethode volgens een vaste structuur. Kinderen met werkhoudingproblemen kunnen profiteren van structuur.

2.1.1 De rol van motivatie.

Motivatie speelt een belangrijke rol bij het uitvoeren van taken. Als een kind een succeservaring heeft bij het uitvoeren van een taak en denkt dat dit komt door zijn eigen inzet en werk, zal het kind met vertrouwen aan een nieuwe taak beginnen. Dit noemen we een stabiele interne attributie (Pintrich en Schunk, 2002). Als taken voor het kind veel moeilijkheden opleveren heeft dit consequenties voor de werkhouding en voor het vertrouwen in eigen kunnen. Wanneer het kind denkt ‘ik kan het niet’ en ‘ik zal het ook nooit leren’ , wordt de inzet en de motivatie voor de taak steeds lager. Zo ontstaan er steeds meer faalervaringen.

Als kinderen aan een taak werken vormen ze een idee over hoe goed ze deze taak doen en dit heeft effect op het doorwerken aan en afronden van de taak. Kinderen kunnen het gevoel hebben dat alles hen wordt opgelegd en kan de motivatie eronder lijden. Wanneer kinderen aan taken kunnen werken, die ze zelf gekozen hebben en leuk vinden om te doen, werken ze harder volgens (Pintrich en Schunk, 2002).

De benadering van de leerkracht speelt een grote rol bij het motiveren van kinderen. Een leerkracht die gevoelig is om op signalen van kinderen een reactie te geven,

zorgt dat kinderen zich gehoord en gezien voelen. Ze ervaren dat ze opgemerkt worden en dat hun gedrag en initiatief er toe doet (Den Otter, 2010). Als iets lukt en het wordt positief versterkt, helpt dit het zelfvertrouwen van het kind te vergroten. Warmte, vriendelijkheid, vertrouwen, geduld, enthousiasme, hulpvaardigheid, bemoediging, inleving en het uitspreken van een positieve verwachting zijn van waarde voor het opbouwen van een goede relatie tussen leerkracht en leerling.

Verder is een goede voorwaarde dat een les helder en gestructureerd is georganiseerd. De nieuwe leerstof wordt in verband gebracht met de net verworven leerstof. Er worden kleine leerstappen gemaakt en zoveel mogelijk aangesloten bij de belevingswereld van het kind. De lengte van de taak en het moment van de dag waarop de taak gemaakt wordt heeft wel degelijk invloed. Een taak in delen aanbieden kan positief werken (Timmermans, 2009). De rol van de leerkracht is bij het motiveren van een kind van groot belang.

2.1.2 Sociaal-emotionele factoren.

Het is voor een kind erg belangrijk een taak voor zich te krijgen, die het kan maken. Een kind laat dan taakgericht gedrag zien. Dat wil zeggen dat het kind goed oplet bij de instructie, na de instructie aan het werk gaat en blijft doorgaan tot de taak klaar is (OPDC Zuidoost Drenthe, 2010). Het succes dat behaald is zal door het kind toegeschreven worden aan zichzelf. Een kind kan zich dan “knap” voelen en maakt dat het met vertrouwen aan een nieuwe taak begint. Als een kind dat gewend is successen te behalen vaker geconfronteerd wordt met falen, kan het gaan twijfelen. Meer twijfelen kan dan gaan omslaan in een gevoel van mislukking. Een belangrijke taak voor de leerkracht is, te zorgen dat kinderen vertrouwen blijven houden in hun eigen kunnen bij de taakuitvoering, volgens Ortho Pedagogisch Didactisch Centrum Zuidoost Drenthe.

Het is voor kinderen prettig als de ouders geïnteresseerd en stimulerend zijn en dat kinderen zoals op school, thuis regels kennen en soms opdrachtjes moeten doen. Een rustige werkplek en kleine beloningen kunnen kinderen helpen taken uit te voeren. Door als leerkracht regelmatig met de ouders te overleggen kunnen we uitwisselen over de voortgang en het welbevinden van het kind. We kunnen de informatie vanuit de ouders en de school delen en afspraken maken over de manier

van begeleiden. Op deze manier komen wij er achter wat werkt en deze werkwijze uitbreiden. Het is interessant om er achter te komen waarom leerlingen worden belemmerd bij het efficiënt uitvoeren van een taak.

2.2 De interactie tussen leerling en leerkracht

Ortho Pedagogisch Didactisch Centrum Zuidoost Drenthe beschrijft de afstemmingsstrategie als basisstrategie om met kinderen met werkhoudingproblemen om te gaan. De afstemmingsstrategie bewerkstelligt dat het kind zelf de verantwoordelijkheid gaat nemen voor zijn werk en dit laat zien in zijn werkhouding. De leerkracht kan in gesprekken met het kind zicht krijgen op de emoties en het denken van het kind en de instructies afstemmen op die kennis van het kind. Het kind heeft dan wel behoefte aan sturing door de leerkracht.

Hoe ervaart de leerkracht het gedrag van een kind? Hetzelfde gedrag wordt op verschillende manieren begrepen en geïnterpreteerd. *“Wat de ene leerkracht als “druk” beschouwt, noemt een andere leerkracht “gestoord”.* Als we zoeken naar een probleem zullen we het vinden. De vooropgezette ideeën van leerkrachten over kinderen beïnvloeden de prestaties van kinderen (Durrant, 2007). Het uitspreken van positieve verwachtingen maakt dat leerlingen willen laten zien dat ze aan die verwachtingen willen voldoen.

2.3 De basisbehoefte van de leerling

Vanuit een pedagogisch klimaat van veiligheid, warmte, structuur en respect scheppen wij de voorwaarden voor het zelfstandig ontwikkelen (Stevens, 1997). Hierbij zijn de basisbehoeftes die elk kind heeft belangrijk.

Kinderen die de juiste ondersteuning krijgen noemen we bemoedigde kinderen, dit in tegenstelling tot ontmoedigde kinderen die deze ondersteuning niet krijgen (Deley, Jeninga & van Meersbergen, 2008).

Het is een uitdaging om te zorgen dat kinderen de juiste ondersteuning krijgen, zodat ze zich veilig voelen in een school waar kinderen mogen verschillen en worden gestimuleerd en bemoedigd zich te ontwikkelen.

Volgens de notitie “Passend Onderwijs” (sept.2009), zijn scholen vanaf 2010 verplicht om als ouders een school kiezen voor hun kind, de zorg te bieden die het

kind nodig heeft . Hoe kan oplossingsgericht werken bijdragen tot het doorbreken van werkhoudingproblemen in de middenbouw?

2.4 Oplossingsgericht werken

Op school willen wij als leerkrachten graag ‘werkproblemen’ oplossen. Door dossieranalyse en verder onderzoek komen we meer te weten over ‘de problemen’ bij de leerling. Op deze manier komen wij tot verklaringen, maar niet zomaar tot oplossingen. Wanneer wij oplossingsgericht werken kijken wij minder terug naar het verleden, maar meer naar de toekomst. Van oorsprong komt het oplossingsgericht werken uit de psychotherapie. Steve de Shazer en Insoo Kim Berg introduceerden de oplossingsgerichte gespreksvoering. De Jong en Berg (2004) beschrijven de fasen binnen de oplossingsgerichte gespreksvoering (zie bijlage 1). Binnen de psychotherapie zocht men naar korte begeleidingssessies, waarin men door problemen te herkaderen bestaande interactieproblemen ging doorbreken en naar nieuwe kansen zoeken (Durrant, 2007).

‘Herkaderen’ wordt gedefinieerd als verandering van het conceptuele en/of emotionele gezichtspunt in het licht waarvan een situatie wordt ervaren, te plaatsen in een ander kader, waardoor volwassenen of kinderen zich anders kunnen voelen of gedragen” (Durrant, 2007). Negatieve labels kunnen veranderd worden in meer positieve labels.

Als een kind zijn werk vaak niet afkrijgt kunnen wij aandacht hebben voor de momenten dat dit beter lukt en samen met het kind kijken waar dat door komt en proberen oplossingen die werken, uit te breiden. Het kind krijgt hierdoor een eigen inbreng . Durrant stelt :

‘Als dat wat je met leerkrachten en leerlingen doet werkt, blijf dat dan doen’.

‘Ingeval dat wat je doet niet werkt, helpt dit boek misschien om te overwegen iets anders te doen.’ (blz. 15)

Om oplossingsgericht te werken is de oplossingsgerichte gespreksvoering met leerkrachten en kinderen erg belangrijk. In het onderwijs is het de communicatie waar alles om draait. Via de ‘onderwijstango’, een dans met zeven basisstappen, dans je met je partner naar de oplossing (Cauffman & v. Dijk, 2009), zie bijlage 2.

Door het visualiseren van de wens helpt het kind of leerkracht vanuit een eigen vertrekpunt doelen te bereiken.

Op basis van het oplossingsgericht werken heeft Furman (2008), de methode “Kids’ Skills” ontwikkeld. Door ‘problemen’ op te vatten als ‘vaardigheden’ die nog ontwikkeld moeten worden, worden kinderen op een positieve manier benaderd.

Furman, (2008) stelt dat kinderen geen problemen hebben, maar dat er vaardigheden zijn die zij nog niet hebben geleerd. *“Als een kind nieuwe vaardigheden leert, kan het problemen overwinnen.”* (blz. 16). Het positieve van deze aanpak is dat niemand de schuld krijgt. Iedereen kan helpen bij het aanleren van de vaardigheid en het heeft een positief effect op de samenwerking tussen leerkracht, kind en ouders. Leerling en leerkracht werken zo samen in vijftien stappen naar de doelen die door de kinderen zelf gesteld zijn. (zie bijlage 3).

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

Ik wil mijn onderzoeksvraag gaan beantwoorden met behulp van actieonderzoek, zoals beschreven staat in Kallenberg, (2010). De interventies met kinderen worden beschreven volgens de reflectiecyclus van Korthagen. Ik wil graag meer kennis en inzicht krijgen in het omgaan met kinderen met werkhoudingproblemen in de middenbouw van onze school. Voor elk kind spreken we over een specifieke situatie en beschrijf ik de ervaringen met oplossingsgericht werken en het werken met “Kids’ Skills”. De ervaringen worden uitgewisseld en gedeeld met mijn critical friends, docent en collega’s.

3.1 Onderzoeksvraag

Wat zijn succesfactoren in mijn gedrag als leerkracht bij het afstemmen op de verschillende behoeftes van leerlingen met werkhoudingproblemen in de groepen 4, 5 en 6, zodat ze zelfstandig zonder bemoeienis van de leerkracht aan een taak kunnen werken?

Juist in de middenbouw van de basisschool wordt zichtbaar dat kinderen problemen hebben met het zelfstandig een taak uitvoeren. In groep 3 zijn de taken nog erg kort en heeft de leerkracht een sturende rol. Tijdens de groepsbesprekingen merk ik als intern begeleidster dat vanaf groep 4 leerlingen met werkhoudingproblemen worden ingebracht.

3.2 De interactie tussen leerling en leerkracht bij werkhoudingproblemen

Door literatuurstudie krijg ik meer inzicht in de aspecten die een rol spelen bij het hebben van een goede werkhouding. Timmermans, (2009) beschrijft verschillende aspecten die hierbij een rol spelen. Bij de leerlingen die ik ga observeren is sprake van aandachtstekort en soms impulsiviteit. Van Lieshout, (2009) benoemt in haar boek concrete handelingsadviezen, zoals het ordenen en voorstructureren van buitenaf. Hoe prikkelend zijn de taken en opdrachten voor het kind ? Het maakt dat ik met observeren tijdens de les en door met de leerling te praten, gericht kan kijken of de voorwaarden voor een goede werkhouding, zoals in hoofdstuk 2 beschreven, bij

de leerling aanwezig zijn en wat de onderwijsbehoefte is. Verder ben ik benieuwd naar de motivatie van de leerling voor de taak en de invloed hierop door het zelf doelen kunnen stellen door de leerling.

3.3 Observatie van het werkgedrag

Ik ga kijken naar het werkgedrag van de leerlingen tijdens een les die mijn collega geeft en ga na afloop de observatie (vrije observatie volgens het format van Het samenwerkingsverband), zie bijlage 5 en 6, bespreken. Mijn collega's hebben van tevoren aangegeven bij welke leerlingen zij graag een vooruitgang willen zien in het werkgedrag. Dit is ook met de ouders van de betreffende leerlingen besproken. De ouders gaan akkoord met de begeleiding van hun kind in samenspraak met de eigen leerkracht.

3.4 De rol van oplossingsgericht werken

De leerkrachten hebben een vragenlijst, met betrekking tot werkhouding- en aandachtproblemen, met schaalvragen ingevuld en hebben gekozen welke vragen zij met name van toepassing vinden op het betreffende kind. (zie bijlage 4 : schaalvragen) We zijn over de ingevulde schaalvragen in gesprek gegaan. Hoever is het kind al gekomen en op welke manier is dat bereikt? Wat is jouw rol als leerkracht daarin geweest? Aan het einde van het onderzoek hebben zij dit weer gedaan samen met een gestructureerd interview met vragen over de aard van de taak en het oplossingsgericht werken met kindplannen, om zicht te krijgen op wat werkt bij deze specifieke leerling.

Cauffman en van Dijk (2009) beschrijven in de zevenstappendans, stap 4 : het markeren van sterke punten en het aanboren van krachtbronnen. In het gesprek met de leerkracht ben ik daar naar op zoek.

Door met de leerlingen te werken en samen doelen te formuleren wil ik de werkhouding van de kinderen stimuleren. Door oplossingsgerichte gesprekken te voeren met de leerlingen hoop ik zicht te krijgen op hun wensen. Ik heb ook de mogelijkheid om hen te coachen bij onzekerheid en twijfel. Waar willen zij aan werken en hoe kunnen wij (mijn collega en ik) ondersteunen. Wat ziet de leerling als ideale situatie en hoe wil de leerling eraan werken. In hoeverre kun je als leerkracht

inspelen op de initiatieven van het kind en het ondersteunen in het bereiken van de doelen? De ervaringen opgedaan met de methode “Kids’ Skills” ga ik bespreken met mijn collega’s.

Samen met het kind wordt besproken welke vaardigheid het gaat leren. Het kind gaat zich inspannen als het die vaardigheid nuttig vindt en zal iets bereiken waardoor het succes ervaart. Tijdens de scholingsmomenten “coöperatief leren” is deze methode benoemd. Wij zijn actief begonnen met het voeren van kindgesprekken, een heel belangrijke voorwaarde om te weten wat leeft bij het kind.

We hebben echter nog weinig ervaring opgedaan met het kind de regie laten voeren met betrekking tot het kiezen van doelen en vaardigheden. Aan het einde van het onderzoek vullen de ouders samen met hun kind een oudervragenlijst, een gestructureerd interview (Kallenberg, 2010) in, als evaluatie van de begeleiding.

3.5 Actieonderzoek

Het type onderzoek dat ik ga doen, is ‘actieonderzoek’ (Kallenberg, 2010). Hoe kan ik door mijn handelen de situatie voor de leerling in samenspraak met de leerkracht verbeteren? Wat werkt binnen de groep en doet de leerling al goed? Kunnen de kinderen zelf aan geven wat ze willen leren? Het kan zijn dat we keuzes moeten maken die afwijken van de algemene doelen in de groep. Bij elk kind zijn de omstandigheden verschillend. Elk kind zal aan ‘eigen’ doelen gaan werken binnen zijn/haar groep bij zijn/haar eigen leerkracht.

Stappen in het onderzoek zijn :

- analyseren
- plannen
- uitvoeren en implementeren

Door met de leerlingen te werken verkrijg ik informatie die mij helpt goed in te spelen op de behoeftes van de leerlingen. Ik houd logboeken bij per leerling en reflecteer per actie op mijn handelen, zodat ik kan verbeteren en veranderen. Ik wil de drie aspecten theorie, handelen in de praktijk in relatie tot mijzelf integreren. Daarbij wordt het reflectieproces volgens de cyclus van Korthagen doorlopen. Eerst handelen en ervaring opdoen, dan terugblikken wat gebeurd is, raadplegen van de theorieën, de essentiële aspecten formuleren, kijken tot welke voornemens dit leidt en in een

nieuwe situatie weer uitproberen. Op deze manier kan ik blijvend leren van opgedane ervaringen.

3.6 Ethische kwesties

Het praktijkonderzoek wordt door mij als leerkracht met IB - taken uitgevoerd in mijn dagelijkse onderwijspraktijk met collega's en leerlingen. Er mag van mij verwacht worden dat ik voldoende ambitie heb om mijn doelen te bereiken. De resultaten die ik straks ga beschrijven zijn gebaseerd op transparante en navolgbare gegevens. Ik ga zorgvuldig om met bronvermelding. Mijn betrokken collega's en ouders worden over het doel van het onderzoek geïnformeerd en ik wil mijn afspraken goed nakomen. Het onderzoek wordt regelmatig met mijn critical friends en mijn docent besproken. De opzet en uitvoering van het onderzoek wordt zorgvuldig gedaan. De directie van de school heeft ingestemd met het onderzoeksvoorstel. De betrokkenen zijn vooraf ingelicht in begrijpelijke taal. Persoonsgegevens zijn niet direct identificeerbaar. Een goede planning is gemaakt evenals afspraken met docent en critical friends.

Alle uitkomsten en resultaten gaan een rol spelen bij de conclusies en aanbevelingen van het onderzoek. Als critical friends steunen wij elkaar bij het realiseren van onze ambities. We geven elkaar opbouwende kritiek en bemoediging. Na afronding van het meesterstuk delen wij onze ervaringen en resultaten met elkaar. Op de school waar ik werk, ga ik mijn bevindingen delen met mijn collega's.

Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten

In dit hoofdstuk beschrijf ik de resultaten van de acties die zijn ondernomen om een antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag. Tevens geef ik weer wat de opbrengsten zijn van de verschillende acties.

4.1 Gesprekken met de ouders en leerkrachten

De leerkrachten van groep 4, 5a, 5b en 6a hebben aangegeven welke leerlingen extra begeleiding nodig hebben. Aansluitend zijn gesprekken gehouden met de betreffende ouders. De leerkrachten en ouders vonden het een goed initiatief dat tijd vrij gemaakt wordt voor de begeleiding van hun kind. In tabel 1 is de kern van de gesprekken, zoals besproken tijdens de begingesprekken tussen leerkrachten en ouders opgenomen.

Tabel 1 Gespreksweergave begingesprekken.

Leerling:	Leerkrachten:	Ouders:
Leerling 1	Graag vergroten van de betrokkenheid van leerling 1 met name bij de rekenles. Leerling 1 onderneemt geen actie, is erg passief.	Zorg om de ontwikkeling van haar dochter, heeft gemerkt dat zij veel moet oefenen om te leren lezen en rekenen.
Leerling 2	Leerling 2 merkt alles in de groep op. Hij is enthousiast heeft veel oefening nodig om tot automatisering te komen met rekenen. De ouders van deze jongen zijn erg betrokken bij hun kind.	Begeleiding niet in de probleemsfeer trekken, aan positieve doelen werken is oké.
Leerling 3	Leerling 3 heeft veel oefening nodig om te ontwikkelen en heeft het nodig te leren doorwerken.	Mijn kind wordt onzeker, als hij maar niet faal angstig wordt, zij is verdrietig om de onvoldoende op rapport voor werktempo.
Leerling 4	Leerling 4 ziet alles in de klas gebeuren, wil geliefd zijn bij klasgenootjes. Hij beweegt erg graag, speelt graag met medeleerlingen in vrije situaties, maar heeft ook botsingen.	Mijn zoon is erg vermoeid door dyslexie en zijn ziekte. Moeder wil graag “berenaanpak” als bij logopedie.

4.2 Invullen van schaalvragen door de leerkrachten

In tabel 2 is per leerling de beginmeting van de schaalvragenlijst weergegeven. Deze lijst samengesteld op basis van de literatuur (Timmermans, 2009) met betrekking tot aandacht- en werkhoudingproblemen en is voorgelegd aan de leerkrachten, zie bijlage 4.

Tabel 2: Resultaten beginmeting aandacht- en werkhoudingproblemen per leerling.

		Wat gaat al goed.	Aandachtspunten.
Leerling 1	Aspecten in de cognitieve stijl:	Zij kan eenvoudige taalwerkjes snel overzien en maken, denkt een beetje na. Eenduidige taakjes met spellen en taal gaan goed. Eenvoudige taken op tijd af. Bij eenvoudige herhalingsommen en spellingwerk goed werkritme. Een beetje zelfcontrole bij spelling.	Rekentaken met meerdere stappen zijn moeilijk. Soms raden. Met rekenen werkt ze niet zelfstandig. Denkt lang na met rekenen. Nog weinig kritische houding.
	Vormen van aandacht :	Een beetje betrokken. Als ze de taak snapt kan ze een poosje werken.	
	Motivatie:	Ze begint lezen nu leuker te vinden.	Ze is moeilijk te peilen. Het is moeilijk contact met haar te krijgen
Leerling 2	Aspecten in de cognitieve stijl:	Eenvoudige korte taallessjes. Korte samenwerking - opdrachten (10 min.) Maakt enkele sommen goed.	Moeite om aandacht bij instructie en taak te houden. Geen hoofdletters, veel overschrijffouten en veel vragen aan instructietafel. Automatiseringsprobleem. Ziet veel om zich heen. Aansturing nodig bij zelfstandig werken.
	Vormen van aandacht	Korte tijd op de taak gericht. Enkelvoudige opdrachten lukken.	Aansturing nodig door te herinneren.
	Motivatie	Meestal enthousiast	Haakt af door hoeveelheid en tempoproblemen.
Leerling 3:	Aspecten in de cognitieve stijl:	Denkt voldoende na voordat hij begint. Hij begrijpt de opdracht goed en heeft voldoende zelfvertrouwen. Hij heeft zijn aangepaste taak soms af.	
	Vormen van aandacht:	Soms is de aandacht	Snel afgeleid, gevoelig

		goed.	voor geluiden en prikkels. Het omschakelen kost even tijd.
	Motivatie:	Hij gaat graag naar school. Begint voldoende gemotiveerd aan een taak.	
Leerling 4:	Aspecten in de cognitieve stijl:	Denkt iets na voor hij start met een taak. Laat zich goed aansporen door de leerkracht.	Hij heeft vaak zijn werk niet af.
	Vormen van aandacht:	Soms lukt het doorwerken.	Snel afgeleid, gevoelig voor geluiden en visuele prikkels.
	Motivatie:	Wereldoriëntatievakken zijn leuk.	

Na drie à vier maanden is dezelfde vragenlijst opnieuw ingevuld. De resultaten van deze eindmeting zijn opgenomen in tabel 3.

Tabel 3: Resultaten eindmeting aandacht- en werkhoudingproblemen per leerling.

		Wat gaat al goed.	Aandachtspunten.
Leerling 1	Aspecten in de cognitieve stijl:	Zij kan taal en spellingtaken goed aanpakken. Ze start nu zelf met rekentaken. De beertjesaanpak is niet meer nodig. Ze denkt van te voren even na over de taak. Ze kan de taken beter aan en zeker als ze kort en afwisselend zijn. Ze gaat vlotter werken bij kleine taken en computertaken. Zij overziet de taak beter. Ze probeert de taak zelf op te lossen.	
	Vormen van aandacht :	Ze is beter op de taak gericht, ontwikkeling is zichtbaar. Afwisselende en gevarieerde taken laten haar beter volhouden. Ze weet hoe het werkt en begint gemakkelijker aan een taak.	Ze moet er soms even bij gehaald worden.
	Motivatie:	De motivatie is verbeterd. Ze vraagt om werk, wil haar doelen halen.	
Leerling 2	Aspecten in de cognitieve stijl:	Hij ondervindt steun door de berenaanpak bij spelling en zet dit zelf in bij zelfgekozen doelen. Hij kan iets langer aan een	Klassikale rekenautomatisering frustreert, mag rekenen in Ambrasoft.

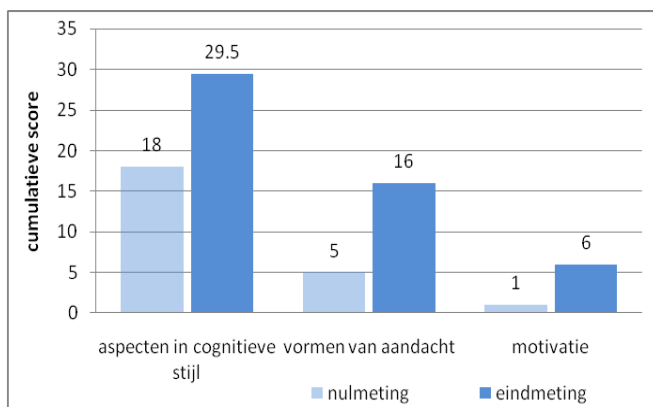
		taak werken en kan beter samenwerken. Hij kijkt veel beter wat hij moet doen en controleert zijn taak beter.	
	Vormen van aandacht	Korte poosjes op de taak gericht. Enkelvoudige opdrachten lukken het best. Goede gerichtheid bij computertaken.	Hij is afleidbaar..
	Motivatie	Motivatie is gegroeid door gesprekken met de ouders, aandacht intern begeleidster en de oplossingsgerichte gesprekken met betrekking tot eigen doelen.	
Leerling 3:	Aspecten in de cognitieve stijl:	Denkt voldoende na voordat hij begint. Hij begrijpt de opdracht goed en heeft voldoende zelfvertrouwen. Hij heeft zijn aangepaste taak soms af.	
	Vormen van aandacht:	Als hij op de computer werkt is hij goed op de taak gericht.	Snel afgeleid, gevoelig voor geluiden en prikkels. Het omschakelen kost even tijd.
	Motivatie:	Hij gaat graag naar school, begint voldoende gemotiveerd aan een taak.	
Leerling 4:	Aspecten in de cognitieve stijl:	Hij denkt beter na voordat hij aan een taak begint. Hij vraagt zelf om een rustige werkplek. Het werktempo is verhoogd, hij doet meer uit zichzelf. Hij heeft voor 15.15 uur zijn taken af.	Goed motiveren helpt.
	Vormen van aandacht:	Beter op de taak gericht, op " stilwerk plekje ".	Gevoelig voor positieve feedback.
	Motivatie:	Hij is actiever geworden, leest over zijn gekozen geschiedenisonderwerpen, vindt computertaken leuk om te doen.	Hij vindt complimenten fijn.

Bij de vergelijking tussen de begin- en eindmeting (tabel 2 en 3), is duidelijk te zien dat de kolom met opmerkingen "Wat gaat al goed" in tabel 3 meer gevuld is met positief geformuleerde opmerkingen. Volgens de betreffende leerkrachten is het aantal aandachtspunten rondom de werkhoudingproblemen fors verminderd.

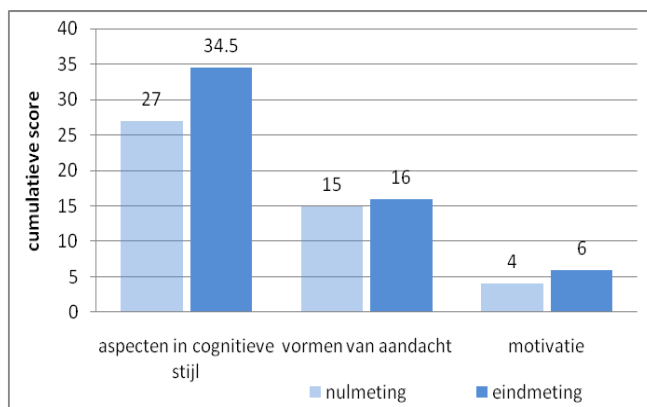
De ingevulde vragenlijst biedt tevens handvatten voor een meer kwantitatieve beoordeling van de geboekte resultaten zie ook paragraaf 3.4. In figuur 1 zijn de bij elkaar opgetelde scores van de deelvragen per categorie, n.l. aspecten in de cognitieve stijl, vormen van aandacht en motivatie, voor de begin- en de eindmeting, opgenomen. De individuele scores zijn in detail weergegeven in bijlage 11a,b,c en d.

Figuur 1 : Kwantitatieve weergave van de begin- en eindmeting van de schaalvragen per leerling door de leerkrachten.

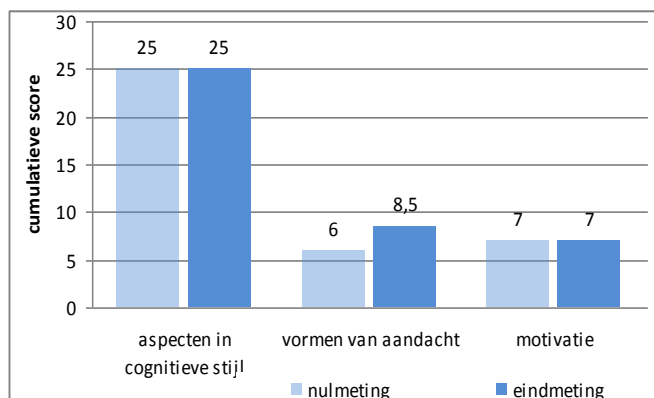
leerling 1

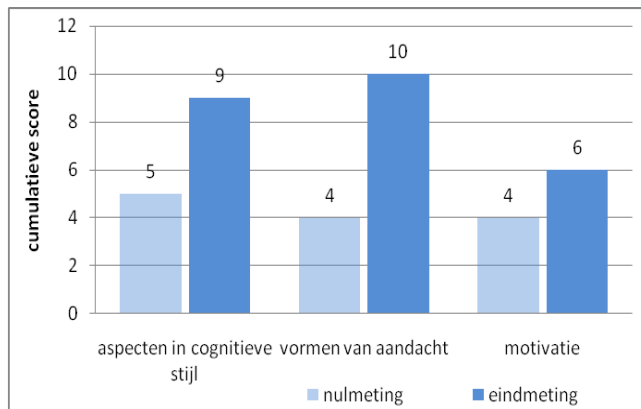
leerling 2

leerling 3

leerling 4

Bij drie van de vier leerlingen (leerling 1, 2 en 4) is vooruitgang zichtbaar op alle deelgebieden. Met name bij leerling 1 en 4 is sprake van duidelijk zichtbare vooruitgang. Bij leerling 3 is er vooruitgang zichtbaar bij de vormen van aandacht. Deze leerling kan zich goed richten op computertaken.

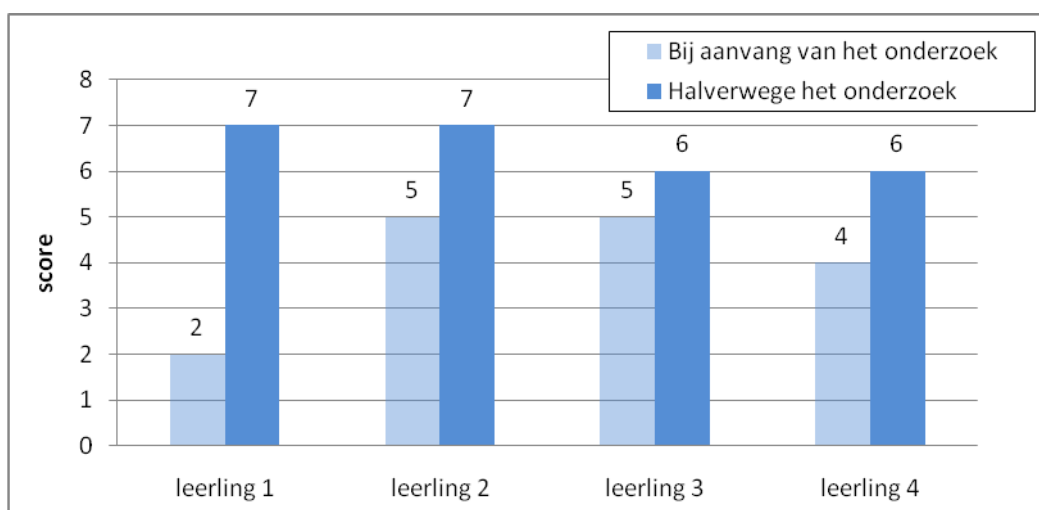
4.3 Observaties van de leerlingen en gesprekken met de leerlingen

In overleg met de leerkrachten heb ik de leerlingen geobserveerd in de groep met behulp van het format van ons samenwerkingsverband en aanvullend een gesprek met de betreffende leerling gehouden (zie bijlage 5).

De observatie is met de leerkracht doorgesproken en met de leerling is een gesprek gehouden om te bespreken waarom zij deze periode begeleid gaan worden.

Figuur 2 geeft de uitkomsten van de observaties van de leerlingen en de oplossingsgerichte gesprekken met de leerlingen weer per niveau. De observaties die ten grondslag liggen aan deze indeling zijn in detail opgenomen in bijlage 6.

Figuur 2: Uitkomsten van de observaties van en de gesprekken met de leerlingen, bij aanvang en halverwege het onderzoek.

In bovenstaande figuur hebben de leerlingen zichzelf ingeschaald. Leerling 1 heeft zichzelf een stuk hoger geschaald halverwege het onderzoek. Ook de andere leerlingen vinden dat zij zijn gegroeid.

4.4 Begeleiding van de leerlingen

Van de begeleiding van de vier leerlingen is door mij een logboek bijgehouden. Op de bevindingen werd door mij gereflecteerd en is na bestudering van de literatuur een volgende stap gezet die steeds besproken is met de leerlingen en teruggekoppeld naar de leerkrachten.

Zo ontstond een intensieve samenwerking tussen leerling, leerkracht en mijzelf. Het was mogelijk om het handelingsplan bij te stellen of een andere koers te kiezen.

(voorbeeld van een handelingsplan in bijlage 7) Door steeds literatuur te raadplegen en te reflecteren op mijn handelen, was ik in staat om mijn volgende interventie af te stemmen. (reflectiespiraal), zie bijlage 8. In het kort als volgt beschreven.

Bij *leerling 1* werd duidelijk dat zij de rekenopdrachten van de groep niet uit kon voeren omdat ze de leerstof niet begreep. Door didactisch onderzoek werd veel informatie verkregen. Bij haar is een capaciteitenonderzoek afgenomen op verzoek van haar moeder, zodat we nog meer informatie kregen over de onderwijsbehoefte. Hierna konden leerling 1 en ik aan de slag gaan met het stellen van haalbare doelen en het opstellen van kindplannen gebaseerd op Kids' Skills. De leerkrachten van leerling 1 werden daarbij door mij gecoacht.

Bij *leerling 2* viel op dat hij moeite had om structuur aan te brengen tijdens het uitvoeren van de taak. Hij is begonnen met de "beertjesaanpak". We hebben dit toegepast bij het vak spelling. De taak leende zich er goed voor en we merkten dat korte taken effectief waren voor hem. Samen met hem zijn kindplannen (Kids' Skills) opgesteld om hem verantwoordelijk te maken om concrete doelen te leren bereiken.

Bij *leerling 3* zijn we snel gestart met het opstellen van een kindplan. Het doel was echter te groot en er was een eis verbonden aan wat per dag af moest zijn. Hij kreeg dit niet dagelijks voor elkaar, kreeg daardoor onvoldoende positieve feedback en kwam niet aan een beloning toe. Dit maakte dat leerling 3 en ik in overleg met zijn leerkrachten de aanpak hebben gewijzigd en alle positieve ervaringen, die hij opdeed zijn gaan benoemen aan het einde van de dag. Zo kon hij vertellen waarom iets lukte en wat hij daar voor deed en vooral dat hij goed bezig was. *"Zo zet je de leerlingen met de neus in de goede richting op het constructieve hersenspoor."* volgens Le Fevere de Ten Hove & a.(2008). We hebben daarna kindplannen opgesteld met kleine concrete doelen. Hij wilde aan de computer werken en dit hielp hem zich goed op de taak te richten.

Bij *leerling 4* is de begeleiding onderdeel geweest van een multidisciplinaire aanpak. Hij heeft specifieke begeleiding buiten de school bij fysiotherapie, ergotherapie en logopedie. De aanpak en begeleiding zijn op elkaar afgestemd en doorgesproken met zijn ouders en de leerkrachten. Bij M. is ingezet op leesbegeleiding door het aanbieden van geschiedenisonderwerpen waar M. enthousiast voor was, de beertjesaanpak zoals bij logopedie, veel benadrukken van positief gedrag, veel gelegenheid tot bewegen en uitvoeren van korte taakjes (van Lieshout, 2009) en het werken aan kindplannen (Furman, 2008).

4.5 Tussentijds gesprek met de ouders en leerkrachten

Na ongeveer zes weken zijn gesprekken gevoerd met de ouders en leerkrachten om naar de bevindingen thuis te vragen en de ouders goed te informeren, zodat we hierop onze aanpak konden afstemmen. (Voorbeeld van gespreksverslag, zie bijlage 9.)

Tabel 5: Resultaten van de tussentijdse gesprekken met de ouders en leerkrachten.

Ouders :		Leerkrachten :
Leerling 1:	Oefent thuis aan de computer en in speciale mapje. Bevindingen onderzoeksbureau: Moeite met organiseren, plannen en structuur aanbrengen.	Na didactisch onderzoek: aandacht voor automatiseren tot 10 en tafels 1-10-2-5. Ondersteuning aan instructietafel. Korte haalbare taken, veel afwisseling. We gaan leerling 1 zelf doelen laten stellen.
Leerling 2:	Vergeet thuis wel om aan de computer te werken of taakjes te doen. Is enthousiast over de begeleiding, voelt zich gesteund. Hij vindt het leuk zelf doelen te stellen.	De "berenaanpak" werkt goed bij spellingtaken. Hij is gebaat bij korte instructie en uitvoeren van korte eenvoudige taken. Hij is enthousiast over de kindplannen. Dagelijks wordt geëvalueerd.
Leerling 3:	Jammer dat hij geen beloningen heeft kunnen halen. Hij merkt zelf niet dat hij er aan moet denken. Is thuis ook erg vergeetachtig en moe. Hij krijgt op dit moment ijzertabletten. Veel zorg om oma.	Periode werken aan eigen doel en invullen werkblad heeft geen vooruitgang laten zien. We gaan als dit zo blijft, een andere methode uitproberen. Als iets goed gaat, volgens het kind, wordt dit door hem genoteerd in "feel good" boekje. Leerling houdt dit bij. Voor het kindplan gaan we klein concreet doel stellen. Leerling 3 wil:.....
Leerling 4:	Kan de school mee naar logopedie evaluatiegesprek? Thuis extra spelling oefenen. Ook ondersteuning bij ergotherapie en fysiotherapie. Hij heeft veel beweging nodig om in andere houding te zijn.	Aanpassingen voor leerling 4 om te helpen met lezen. Voorbereiden van de tekst. Leesteksten over geschiedenis onderwerpen. Veel complimenten. Eigen plan opgesteld met spellingdoel, oefent op de computer.

4.6 Het werken met kindplannen

In overleg met de leerling zijn kindplannen opgesteld met een eigen doel (zie bijlage 10). Deze doelen waren speerpunt voor de leerling in de eigen groep. Het ondersteunen is voor het grootste deel overgelaten aan de eigen leerkracht. Ik was wel supporter van de leerlingen en hield tussentijds gesprekken met de leerlingen en leerkrachten. De ouders hebben als medesupporter een kindplan toegestuurd gekregen zodat ze er op in konden spelen.

Tabel 6: Resultaten van het werken met kindplannen; evaluatie door de leerlingen.

Hoeveel kindplannen heb je gedaan?		Wat ik er van vond:
Leerling 1	Ik heb drie kindplannen uitgevoerd.	't Ging best wel goed, ik kreeg hulp bij 't leren en een beloning. De plannen kunnen helpen, dan hoeft de juf mij niet meer te helpen.
Leerling 2	Ik heb vier kindplannen uitgevoerd.	Ik vond het leuk. Het plaatje naast het digibord herinnerde mij. Door samen te werken en op de computer te werken lukte doorwerken beter.
Leerling 3	Ik heb drie kindplannen uitgevoerd.	Het gaat goed, de beloning vind ik leuk. Ik raakte vanzelf geconcentreerd.
Leerling 4	Ik heb twee kindplannen uitgevoerd.	Ik vond het leuk om te doen. Je gaat meer oefenen. Vooral de computertaakjes gingen goed, je bent geconcentreerd op de spellen. Ik wil ermee doorgaan.

Elk van de vier leerlingen heeft positieve ervaringen opgedaan met het behalen van de kleine concrete doelen in hun kindplan.

Tabel 7: Doelstellingen van de leerlingen.

Leerling 1: Ik wil de tafel van 2 leren, dan kan ik de tabellensommen maken.

Leerling 2: Ik wil leren "mooie zinnen" schrijven, dan kan ik vlotter werken met taal.

Leerling 3: Ik wil zelf tafels leren in plaats van op mijn tafelkaart kijken, dan ga ik vlugger rekenen.

Leerling 4: Ik wil woorden met dubbele medeklinker goed kunnen schrijven, dan ga ik vooruit met spelling.

4.7 Evaluatie van de leerlingbegeleiding met de leerkrachten, leerlingen en ouders

4.7.1 Evaluatie door de leerkrachten

De leerkrachten hebben een vragenlijst ingevuld met vragen over de aard van de taak en het oplossingsgericht werken met kindplannen om zicht te krijgen op wat werkt bij deze specifieke leerling. De bevindingen naar aanleiding van de leerkrachtvragenlijsten met betrekking tot de aard van de taken staan in tabel 8. In bijlage 13 staan alle vragen.

Tabel 8 : Resultaten evaluatielijst voor leerkrachten.

Hoe is de taakgerichtheid bij het uitvoeren van verschillende taken?

Minimale beoordeling : “redelijk goed”						
	Type taken :	leerkracht	1	2	3	4
1.	Het afwisselen van verschillende werkvormen en uitvoeren van korte taken.(20 min.)			X		
2.	Het uitvoeren van korte enkelvoudige taken.(20 min.)		X			X
3.	Het maken van de taak met behulp van zelfinstructie methode “Beertjes van Meichenbaum”.			X		
4.	Het uitvoeren van de taak buiten de klas op een rustige plek.					X
5.	Het maken van de taak aan de instructietafel		X	X		
6.	Het maken van een taak op een stilwerkplek in de klas.		X	X		
7.	Het uitvoeren van de taak met behulp van de time- timer.		X	X		X
8.	Het samen met een medeleerling uitvoeren van de taak.		X	X	X	
9.	Het uitvoeren van een eigen kindplan met zelfgekozen doel en beloning.		X	X		X
10.	Het uitvoeren van computertaken of spelletjes		X	X	X	X

Leerkracht 1 – groep 4; Leerkracht 2 – groep 5a; Leerkracht 3 – groep 5b; Leerkracht 4 – groep 6a

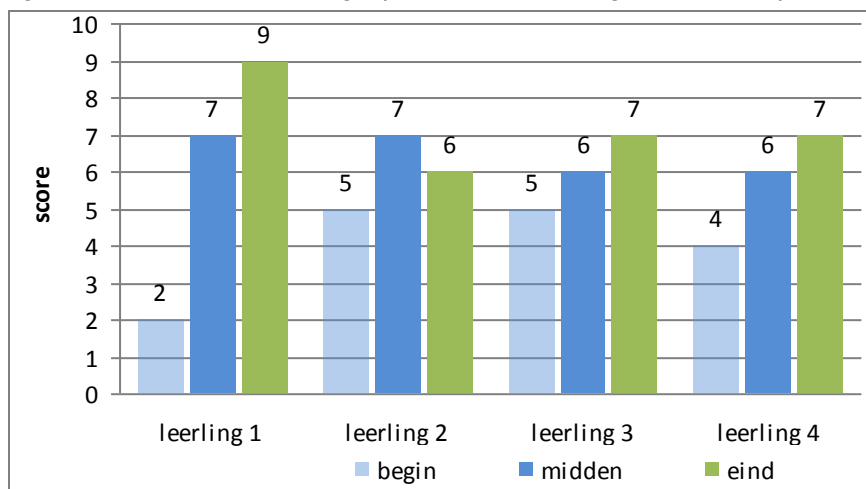
Vetgedrukte kruisjes (X) zijn taken die de leerkrachten willen voortzetten.

Leerkracht 1, 2 en 4 zien meer mogelijkheden om gepaste taken te geven dan leerkracht 3. Zij geven meer scores van 'redelijk goed' tot 'goed'. Samenwerken met een andere leerling leidt tot betere resultaten bij drie van de vier leerlingen, evenals (individuele) uitvoering van kindplannen. Het effect van computertaken of spelletjes is door alle leerkrachten goed gewaardeerd.

4.7.2 Evaluatie door de leerlingen

In figuur 3 hebben de kinderen door middel van een cijfer aangegeven hoe zij vinden dat ze zelfstandig aan taken kunnen werken. Bij drie van de vier leerlingen is sprake van groei in een opgaande lijn. Leerling 2 schaalt zich aan het einde van de periode bescheidener in. Leerling 1 schaalt zich aan het einde van deze periode hoog in.

Figuur 3: Uitkomsten van de gesprekken met leerlingen met behulp van schaalvragen.

4.7.3 Evaluatie door de ouders

Met de ouders zijn gesprekken gevoerd en is een oudervragenlijst ingevuld, samen met hun kind, om te vragen naar de bevindingen. De resultaten zijn weergegeven in tabel 9.

Tabel 9: Resultaten van de evaluatievragenlijst voor ouders naar aanleiding van de begeleiding van hun kind vanaf januari t/m april 2011 (resultaten van 4 vragenlijsten).

++ goed
 + redelijk goed
 +/- neutraal
 - niet zo goed
 -- slecht

vraag		++	+	+/-	-	--
1.	Hoe heeft Uw kind de extra begeleiding in het algemeen ervaren?	100%				
	<i>*Het is erg leuk, er is een goede vooruitgang en ik ben tevreden dat dit op school mogelijk is.</i> <i>*M. vond het heel goed.</i> <i>*M. vindt het fijn dat hij extra hulp krijgt, hij voelt zich soms wel "anders" maar vindt dit niet erg.</i> <i>*Hierdoor begrijpt M. alles beter.</i>					
2.	Hoe vond uw kind de persoonlijke aandacht en coaching van de eigen leerkracht en ondergetekende?	100%				
	<i>*Mijn kind vindt het prettig dat ze zo goed is ondersteund.</i> <i>*De persoonlijke gesprekken vond M. erg fijn.</i> <i>*M. vindt het praten over zijn doel erg fijn. M. vindt dat hij veel geholpen wordt en werkt graag op zijn stil werk plekje.</i> <i>*De extra aandacht helpt hem alles bij te houden, voor zover het gaat.</i>					
3.	Welke taken vond uw kind prettig om uit te voeren?	-	-	-	-	-
	<i>*Lezen.</i> <i>*Rekenen</i> <i>*Geschiedenis, aardrijkskunde, begrijpend lezen + Woordkasteel en Maatwerk op de computer.</i> <i>*Voorbereidend lezen en Woordkasteel en Maatwerk op de computer.</i>					
4.	Hoe vonden U en Uw kind de oplossingsgerichte gesprekken met ondergetekende	100%				
	<i>*Geen toelichting</i> <i>*M. vindt dit een fijne manier.</i> <i>*Door de gesprekken heeft M. zijn doelen gesteld om zijn tafels te halen en spelling te verbeteren. Hij vindt dit een fijne manier en wil ook netter gaan schrijven.</i> <i>*Hier leert hij veel van.</i>					
5.	Hoe vond Uw kind het om aan een eigen doel te werken met supporters en een beloning in het vooruitzicht?	100%				
	<i>*Geen toelichting.</i> <i>*M. wil zo graag zijn best doen om de beloningen te halen.</i> <i>*Hij vindt het leuk en is er al mee bezig. De beloning om iets leuks te mogen doen, vindt hij fijn.</i> <i>*Dit maakt het persoonlijk voor hem.</i>					
6.	Hoe heeft U de samenwerking met school ervaren?	75%	25%			
	<i>*Er is een zeer goede communicatie en er wordt doelgericht te werk gegaan, waarbij de resultaten goed zichtbaar zijn.</i>					

	<i>*Zeer prettig contact.</i> <i>*Vooral het laatste gesprek was goed. Heb het idee dat M. het nu begrijpt.</i> <i>*In het begin wat twijfelachtig, maar nu zie ik het vol vertrouwen tegemoet.</i>					
7.	Wat zou U graag zien voortgezet?	-	-	-	-	-
	<i>*Dat we op deze voet kunnen doorgaan.</i> <i>*Graag op dezelfde voet verder met korte lijnen.</i> <i>*De extra hulp vooral voor het automatiseren.</i> <i>*De persoonlijke gesprekken met juf N. en M., voor zowel M. als mezelf.</i>					
8.	Welke rol wilt U hierin spelen?	-	-	-	-	-
	<i>*Afgesproken is, dat ik het plan krijg toegezonden, zodat we thuis haar begeleiding kunnen voortzetten en op één lijn blijven met de school.</i> <i>*Dezelfde rol, supporter, motiveren en belonen.</i> <i>*M. thuis ondersteunen.</i> <i>*Allemaal ons best blijven doen.</i>					

Uit tabel 9 blijkt dat de ouders de begeleiding van hun kind positief hebben gewaardeerd. (Vragen 3, 7 en 8 zijn niet in percentages uit te drukken.) Alle vier de ouders hebben het werken met de kindplannen en het voeren van oplossingsgerichte gesprekken positief gewaardeerd.

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen

Bij de start van mijn onderzoek stelde ik mijzelf de vraag wat succesfactoren zijn in mijn gedrag als leerkracht, bij het afstemmen op de verschillende behoeften van leerlingen, zodat ze zelfstandig aan een taak kunnen werken. De leerlingen die aan het onderzoek deelnamen werden belemmerd door werkhoudingproblemen om verschillende redenen. Het is een uitdaging om te zoeken naar succesfactoren die worden ervaren door de leerling, de leerkracht en de ouders.

Als intern begeleidster en gedragsspecialist is mijn rol niet zo groot als die van de eigen leerkracht die de leerling de gehele schooldag ziet. Door met de leerling, leerkracht en ouders in gesprek te gaan, te observeren en te werken met de leerling is het toch mogelijk om te onderzoeken wat werkt. De deelvragen zijn onderdeel van mijn onderzoeksvraag en door deze achtereenvolgens te bespreken zal ik de onderzoeksvraag ***“Wat zijn succesfactoren in mijn gedrag als leerkracht bij het afstemmen op de verschillende behoeftes van leerlingen met werkhoudingproblemen in de groepen 4, 5 en 6, zodat ze zelfstandig zonder bemoeienis van de leerkracht aan een taak kunnen werken?”*** beantwoorden.

5.1 Wat zijn “werkhoudingproblemen”?

‘Algemeen kunnen we de werkhouding omschrijven als een verzameling van gedragingen die een taakoplossing positief of negatief kunnen beïnvloeden’

(Timmermans, 2009 blz.13). Als de gedragingen negatief zijn noemen we dat werkhoudingproblemen. Als leerkracht ben ik bezorgd om het werkgedrag van een leerling als de taak niet af komt. Als leerlingen effectief bezig zijn bij het uitvoeren van de taak, kunnen zij optimaal leren, zodat nieuwe taken goed aansluiten. Een voorspelbare omgeving schept veel duidelijkheid voor kinderen met stoornissen in de prikkelverwerking en kinderen met een laag waakzaamheids niveau (van Lieshout, 2009). Op schoolniveau zijn daar afspraken over. Er wordt dagelijks gewerkt met pictogrammen voor de dagindeling, pictogrammen om leerlingen te herinneren aan afspraken, tijd wordt zichtbaar gemaakt met behulp van de time – timer en binnen en

buiten de groep zijn “rustig werkplekken” gecreëerd. Mijn collega’s en de leerlingen kunnen hiervan gebruik maken. Leerling 4 ontdekte zelf welke voordelen het voor hem bood, om te besluiten gebruik te maken van een “rustig werkplek”.

5.2 Welke rol speelt de interactie tussen leerling en leerkracht bij het afstemmen op de behoeften van de leerlingen?

Door met leerlingen in gesprek te gaan kunnen we achter de reden van hun werkproblemen komen. Door te zien wat goed gaat kunnen we proberen de leerling daar succes mee te laten behalen. Door te vragen hoe ze iets bereikt hebben, kun je de krachtbronnen benoemen (Cauffman & vanDijk, 2009). De succeservaring draagt bij tot een groeiend zelfvertrouwen bij de leerling. *“Leren zonder (zelf)vertrouwen mist motivationele kracht en dooft vanzelf uit (aandacht en concentratie verdwijnen). Leren met (zelf)vertrouwen drijft zichzelf aan en bevestigt zichzelf met zijn resultaten.”* (Stevens, 1997, blz. 23). Door als leerkracht aandacht te hebben voor kleine successen kan het gebeuren dat de leerling gaat proberen meer te doen van wat al werkt (Durrant, 2007). Tijdens het samenwerken met de leerlingen ben ik als leerkracht naast de leerling gaan staan om samen op zoek te gaan naar oplossingen. De positieve relatie met de leerling is essentieel. Je kunt meer invloed op de leerling uitoefenen (Måhlberg & Sjöblom, 2011). Er was altijd wel een reden om een compliment te geven om het zelfvertrouwen te vergroten en aandacht te geven aan dat wat goed gaat. Positieve feedback laat de leerlingen merken dat ze op de goede weg zijn (Måhlberg & Sjöblom, 2011). Je moet als leerkracht zoeken naar wat de leerling motiveert, dan kun je successen gaan behalen. Bij drie van de vier leerlingen werd aan het einde van de begeleidingsperiode door de leerkrachten benoemd dat de motivatie flink was toegenomen, zie figuur 1 in paragraaf 4.2. Door kleine stappen te zetten ontstond het vertrouwen doelen te kunnen halen. Leerling 1 werd enthousiaster voor passende rekentaken en afwisselende werkvormen en werken aan zelf gestelde doelen (Furman, 2008). Leerling 2 ondervond veel steun van de zelfinstructie methode en werken aan korte taken (Timmermans, 2009, van Lieshout, 2009). Hij haalde veel motivatie uit het werken met kindplannen. Leerling 3 werd enthousiaster door het kunnen werken aan computertaken, als onderdeel van zijn zelfgekozen doel en schreef op wat goed ging die dag. Zo kon hij vertellen waarom iets lukte en wat hij daar voor deed en vooral dat hij goed bezig was. *“Zo zet je de*

leerlingen met de neus in de goede richting op het constructieve hersenspoor.” volgens Le Fevere de Ten Hove & a.(2008). Leerling 4 bleek enthousiast voor leesteksten met geschiedenisonderwerpen en het werken aan computertaken, als gekozen werkvorm bij het behalen van zijn eigen doel. Zie tabel 3 in paragraaf 4.2.

Ik concludeer dat je door de interactie met de leerling zicht krijgt op de uitzonderingen, de krachtbronnen van het kind. Samen met het kind kun je positieve uitzonderingen vergroten en uitbouwen. Je kunt dit zien als hints in de richting van de oplossing van het werkprobleem (Durrant, 2007). Door de positieve ervaringen kan de motivatie dan toenemen en het zelfvertrouwen groeien.

5.3 Welke aanknopingspunten geeft een observatie van het werkgedrag van de leerling?

Als we goed observeren waarom de taak niet vlot wordt gemaakt moeten we soms stellen dat de leerstof niet aansluit bij de leerling. Bij één van de leerlingen bleek dat het geval. Door met de leerling in gesprek te gaan, krijg ik weer aanknopingspunten om te begeleiden. Als leerlingen eerst mislukkingen hebben ervaren en dan succes gaan boeken zullen deze het niet volledig aan zichzelf toeschrijven. Door te observeren en in gesprek te gaan met de leerling kun je ontdekken welke inschatting de leerling maakt van zijn taak. Als de leerkracht instructie en eisen afstemt op de inschatting van de leerling, dan kan de leerling weer succes ervaren (OPDC Zo – Drenthe, 2010). Zie de resultaten van leerling 1 aan het begin van de begeleidingsperiode in tabel 1 van paragraaf 4.2 en aan het einde van de periode in tabel 2 van deze paragraaf. Dit leidt tot verbetering van de werkhouding. *“Een kind wil graag goed werken indien het weet dat het succes kan verwachten.”* (OPDC Zo – Drenthe, 2010, blz. 3).

Soms moet een taak wat gemakkelijker zijn of korter of juist moeilijker. Niet iedere leerling profiteert voldoende van individueel schriftelijk taakjes maken. Dan kan ik uitproberen of een andere werkplek helpt, of samenwerken met een medeleerling of werken aan de computer. Door de leerlingen te observeren in de groep op verschillende momenten kreeg ik zicht op de moeilijkheidsgraad van de leerstof en welke van de werkvormen tot succes leidden. De successen werden met de eigen leerkracht besproken. Zij geven aan het einde van de begeleidingsperiode aan, welke type taken zij voor de leerling zinvol vinden. Zie tabel 7 in paragraaf 4.7.1.

Computertaken en spelletjes zorgen dat de leerlingen goed op hun taak gericht zijn (van Lieshout, 2009, Timmermans, 2009).

Voor drie van de vier leerlingen geldt dat samenwerken zorgt voor een goede aansturing en het werken met individuele kindplannen (Furman, 2008).

Door het werkgedrag te observeren en er met de leerling over te praten krijg ik een indruk van de werkstijl van het kind. Sommige leerlingen hebben een globale impulsieve stijl, waardoor het maken van een taak niet naar tevredenheid lukt. Het structureren van de taak met behulp van de “Beertjes van Meichenbaum” (Timmermans, 2009) kan helpen hun denkproces te ordenen. Het is belangrijk dat de werkwijze steeds herhaald wordt en nagevraagd bij de leerling, omdat deze werkwijze snel vergeten kan worden ondanks de visuele ondersteuning. Als de leerling deze methode als steun ervaart en dit leidt tot betere structurering van zijn werk is het bruikbaar. Bij één van de vier leerlingen is deze werkwijze herhaaldelijk gebruikt. Hij leerde zijn werk te controleren en haalde er fouten uit. Hij heeft de methode ook gebruikt om zijn zelf gekozen doelen te behalen. Zie tabel 3, leerling 2 in paragraaf 4.2.

Vanuit het bovenstaande concludeer ik dat om goed aan een taak te kunnen werken de leerstof moet aansluiten bij het niveau van het kind. Als je goed observeert, zie je welke taken succesvol gemaakt kunnen worden. Korte taken lukken het best en kinderen kunnen zich goed richten op computertaken. Een loopje tussendoor zorgt dat een kind even kan ontladen. Samenwerken met een medeleerling zorgt voor een goede aansturing. Werken met kindplannen motiveert, omdat je iets op jouw manier van jouw keuze mag doen.

5.4 Welke rol speelt de oplossingsgerichte benadering bij het stimuleren en motiveren van de leerling om zichzelf aan te sturen ?

Bij de oplossingsgerichte benadering gaan we in gesprek met de leerling door oplossingsgerichte vragen te stellen (Cauffman & van Dijk, 2009, Berg & de Jong, 2009, Durrant, 2007). We zijn daarbij benieuwd aan welke vaardigheid de leerling graag wil gaan werken. Daarvoor kunnen we “Kids’Skills” gebruiken, een methode van Furman, B. (2008). Aandacht geven voor wat er goed gaat en complimenteren was de basis van de begeleiding (Cauffmann & Dijk van, 2009). Samen met de leerling bouw je de motivatie voor het doel op door aan te sluiten bij persoonlijke

wensen van de leerling. Als de leerling zelf bepaalt aan welk doel hij of zij wil werken is de kans groter dat het doel behaald wordt, dan dat de leerkracht het doel bepaalt. (Måhlberg & Sjöblom, 2011) De leerlingen moeten wel moeite doen om de vaardigheden te leren en er goed het nut van inzien. De vier leerlingen van dit onderzoek hebben alle vier moeite met de automatisering. Het is opmerkelijk dat ze uitspreken eraan te willen werken omdat ze het nut ervan inzien het te leren.

Leerlingen vinden het fijn om te worden ondersteund door hun supporters. Doordat leerkrachten en ouders samen ondersteunen kwam op dit gebied een samenwerking tot stand. Dit is één van de krachten van “Kids’ Skills” (Furman, 2008).

Belangrijk hierbij is het hebben van een goede relatie met de leerling, ouders en collega’s (Måhlberg & Sjöblom, 2011). Bij de evaluatie aan het einde van de begeleidingsperiode gaven alle ouders aan, dat zij de begeleiding van hun kind en de samenwerking met de leerkrachten positief hadden gewaardeerd, zie tabel 8.

De leerlingen kunnen door het gebruik van schaalvragen heel goed aangeven waar ze zitten aan het begin en als ze hun doel hebben bereikt. Zie figuur 2 in paragraaf 4.3. De leerlingen waarderen het als je samen met hen een plan opstelt, waarbij ze een beloning kunnen verdienen als hun doel wordt bereikt. De theorie van Furman wordt in de praktijk bevestigd. Het werken met “Kids’ Skills” geeft een kind de keuze om aan een eigen doel te werken op zijn niveau en op zijn manier. Zij kunnen daarmee de aandacht richten op de toekomst en kunnen zich kleine stappen in de richting van het succes voorstellen (Durrant, 2007). Leerling 1 had moeite om haar doel te bereiken (het kunnen invullen van tabellensommen), maar zag dat ze een stapje kon zetten met het leren van de tafel van 2. De conclusie is dat door leerlingen zelf doelen te laten stellen, waar ze aan mogen werken, de motivatie groeit bij de leerlingen.

Het motto van oplossingsgericht werken is, dat als je ontdekt hebt wat werkt bij een leerling, blijf er dan mee doorgaan (Durrant, 2007).

5.5 Conclusies

Bij het beantwoorden van de vraag ***“Wat zijn succesfactoren in mijn gedrag als leerkracht bij het afstemmen op de verschillende behoeftes van leerlingen met werkhoudingproblemen in de groepen 4, 5 en 6, zodat ze zelfstandig zonder***

bemoeienis van de leerkracht aan een taak kunnen werken?” zijn de volgende conclusies te trekken.

Een gestructureerde omgeving met veel voorspelbaarheid ten aanzien van regels, instructie, tijdsafbakening, “stilwerkplekken” helpt goed bij het ondersteunen van prikkelgevoelige leerlingen (Van Lieshout, 2009).

Het is belangrijk om de taak en de werkvorm af te stemmen zodat deze haalbaar is. Computertaken en spelletjes, werken aan korte taken, af en toe een loopje, samenwerken met een medeleerling en het mogen werken aan eigen doelen (kindplan) helpt de aandacht goed richten. Als de leerling succes ervaart zal de werkhouding van de leerling verbeteren (OPDC Zuidoost Drenthe, 2010). Wanneer de leerling moeite heeft in het structuur aanbrengen bij de taakuitvoering, kan de zelfinstructie methode van “Meichenbaum” houvast geven.

In mijn onderzoek naar het antwoord op mijn hoofdvraag blijkt dat bemoedigen van leerlingen door positieve feedback te geven en de voorwaarden scheppen om te kunnen doen wat tot succes leidt, je als leerkracht kunt realiseren. Het biedt de leerling bevestiging dat ze op het juiste spoor zitten en is een aanmoediging om er mee door te gaan (Måhlberg & Sjöblom, 2011).

Het werken met kindplannen, “Kids’Skills” Furman, (2008) werkt heel motiverend voor de leerling. Het bevalt de leerlingen om met de leerkracht de voordelen van hun doel voor henzelf en de directe omgeving te bespreken. Als zij aan hun doel werken zijn zij actief bezig en zien zij geen werkhoudingprobleem. Tevens heeft het als voordeel dat je als leerkracht samen met ouders de leerling kunt ondersteunen en dit komt de samenwerking tussen ouders en school ten goede. Vanuit dit antwoord op mijn hoofdvraag kom ik tot de aanbevelingen die in de volgende paragraaf beschreven staan.

5.6 Aanbevelingen

-Het benutten van de gestructureerde omgeving is ondersteunend voor leerlingen met een zwakke werkhouding (van Lieshout, 2009).

-Blijf de “stilwerkplekken” binnen en buiten de groep benutten.

-Stem de taken in moeilijkheidsgraad en lengte af op de mogelijkheden van de leerling, zodat ze succesvol zijn (OPDC Zo – Drenthe, 2010).

- Zet de zelfinstructie methode van “Meichenbaum” in als een leerling moeite heeft bij het structuur aanbrengen in zijn taak. Herinner de leerling door te laten verwoorden en geef visuele ondersteuning in de vorm van picto's (Timmermans, 2009).
- Benut de coöperatieve werkvormen en zet de computer veelvuldig in (van Lieshout, 2009).
- Ga met kindplannen (Furman, 2008) aan de slag en merkt hoe enthousiast leerlingen hiervoor zijn.
- De oplossingsgerichte manier van onderwijzen is constructief doordat het kansen laat zien (Måhlberg & Sjöblom, 2011). Ga werken met het stellen van schaalvragen , want het helpt om ingrediënten te noemen van wat lukt (Cauffman & van Dijk, 2009). Het maakt leerlingen meer zelfverantwoordelijk.

Hoofdstuk 6 Evaluatie van het onderzoek

In de jaren dat ik als intern begeleider werkzaam ben op onze openbare basisschool spreken de leerkracht en ik tijdens de groepsbesprekingen regelmatig over de positieve invloed van een goede werkhouding op het leerproces. Het geeft zelfvertrouwen en voldoening als je iets op een vlotte en gemakkelijke manier kunt afmaken (Måhlberg & Sjöblom, 2011). Als de werkhouding zwak is, wordt de leerling negatief bevestigd en raakt snel in een negatieve spiraal. Wanneer een leerling weet dat het succes kan verwachten wil het graag goed werken (Janssens, 2010). Tijdens dit onderzoek gedurende mijn opleiding gedragsspecialist, was ik in de gelegenheid te onderzoeken wat succes heeft, bij het begeleiden van leerlingen met werkhoudingproblemen, door als leerkracht te observeren en met de leerlingen in gesprek te gaan. Ik vond het contact met de leerlingen ontzettend plezierig. Mijn persoonlijke doel is altijd, te zorgen dat leerlingen zich prettig voelen en trots kunnen zijn op de taak die ze uitvoeren, dit is van groot belang voor hun zelfvertrouwen en met voldoende zelfvertrouwen kunnen zij zich ontwikkelen. In dit hoofdstuk reflecteer ik op mijn leerproces.

6.1 Reflectie op mijn leerproces

In de vele jaren dat ik werkzaam ben in het onderwijs heb ik veel ervaring opgedaan. Deze ervaring zet ik vaak intuïtief in bij verschillende situaties en werkproblemen. Het maakt ook dat je soms interventies inzet zonder grondig te observeren en met betrokken partijen in gesprek te gaan. Tijdens de opleiding gedragsspecialist van de Fontys Hogescholen, werd ik bewust van mijn leerstijl met behulp van de leerstijltoets van Kolb en leerde ik reflecteren op mijn handelen (Korthagen, 1998). De vaardigheid “reflecteren op mijn handelen” heb ik goed kunnen inzetten tijdens het actieonderzoek bij de verschillende leerlingen. Acties die je onderneemt kun je na afloop door reflectie betekenisvol maken door voort te zetten waar je tevreden over bent. Door literatuurstudie kan ik het handelen beter onderbouwen en dat maakt de interventies krachtiger. Door de methodiek van oplossingsgerichte gespreksvoering te leren kennen en oefenen in de praktijk, is mijn interactie met leerlingen, collega's

en ouders verbeterd. Het maakt mij interpersoonlijk meer competent nu ik geleerd heb respectvol te luisteren op zoek naar positieve uitzonderingen om deze te kunnen uitvergroten. Deze positieve insteek vind ik waardevol als gedragsspecialist. Tevens heb ik gemerkt dat het benadrukken van positief gedrag, dat wat goed gaat, leidt tot een goede sfeer en dat je hierdoor dit gedrag uitbouwt. Het maakt mij meer orthopedagogisch competent in de omgang met leerlingen.

6.2 Reflectie op mijn onderzoek

Tijdens mijn onderzoek gericht op het versterken van de werkhouding van enkele leerlingen uit de middenbouw onze school, heb ik gezocht naar methoden om de zelfaansturing te stimuleren. Ik heb uitgebreid geobserveerd in de groepen, gesprekken gehouden met leerlingen, leerkrachten en ouders, om informatie te verzamelen. Ik was ortho -didactisch competent in de omgang met leerlingen, door af te stemmen op de behoeften van de kinderen en daar oplossingsgericht mee te werken.

Het overleg met leerlingen, leerkrachten en ouders heeft veel tijd in beslag genomen. Het was relevant om bevindingen steeds met leerlingen, leerkrachten en ouders te delen. Zo waren we in staat goed af te stemmen wat de begeleiding ten goede kwam. Het was wel erg intensief om vier kinderen te begeleiden en te maken te hebben met vier collega's of duo's en de desbetreffende ouders. Het was ook veel werk om alle opmerkingen te noteren, gesprekken uit te werken en te zoeken naar gespreksmomenten en begeleidingsmomenten.

Het was leuk om samen te werken met de leerlingen en te zien hoe het enthousiasme en zelfvertrouwen ging groeien. Ik vond het geweldig om te zien hoe goed de leerlingen in staat waren om zelf doelen te stellen, om aan te werken. Het is mijn visie dat als leerlingen enthousiast en gemotiveerd zijn, zij het best kunnen ontwikkelen en dat je houding als leerkracht daarin cruciaal is.

De leerlingen kunnen goed schaalvragen beantwoorden en aangeven waarom ze tot het "cijfer" zijn gekomen. Ze kunnen een volgend stapje aangeven. Door de positieve ervaring met het werken aan een doel, het behalen van het doel en een beloning krijgen heb ik de werkhouding positief gestimuleerd. De leerlingen waren enthousiast aan het werk aan hun persoonlijke doel en juist die motivatie helpt een actieve houding te ontwikkelen. Ik heb gemerkt dat de leerkrachten verschillend

ondersteunden en heb ervaren dat het soms moeilijk was om ieder te overtuigen bestaande methodes los te laten en nieuwe werkwijzen uit te proberen. Door met de verschillende leerkrachten samen te werken en de leerling samen te coachen moest ik goed afstemmen op elke afzonderlijke situatie. Door regelmatig te benoemen wat goed werkt, stimuleer ik mijn collega's met de succesvolle aanpak door te gaan.

6.3 Reflectie op de onderzoeksresultaten

Bij het beoordelen van de onderzoeksresultaten kan ik de rol van het werken met kindplannen niet hard maken. Tijdens de begeleidingsperiode ben ik naast oplossingsgericht ook handelingsgericht aan het werk geweest. De invloed van de gesprekken met leerlingen, leerkrachten en ouders vond ik heel waardevol. Je kunt samen namelijk veel meer bereiken. Als de motivatie van de leerlingen goed is, gaan zij veel meer gericht aan het werk. Het oplossingsgericht werken is een positieve constructieve methode. Het is een werkwijze om te ontdekken welke vaardigheden ontwikkeld kunnen worden om plezierig door te kunnen werken. De basishouding van oplossingsgericht werken is heel nuttig (Cauffman & van Dijk, 2009). Je helpt jezelf als leerkracht en daarmee de leerlingen te kijken naar de mogelijkheden waar je over beschikt. Ik heb dit als een plezierige methode ervaren, waar ik als gedragsspecialist meer ervaring mee wil gaan opdoen. In het geval van dit onderzoek ben ik op zoek naar omstandigheden in de groep waardoor de leerling goed kan werken. De leerkrachtvragenlijst met schaalvragen heeft de collega's aan het denken gezet wat er in positieve zin veranderd was. De leerkrachtenlijst met vragen rond de taak heeft hen doen nadenken, over wat werkt.

Op deze manier kun je over kansen spreken in plaats van belemmeringen en dat vind ik gewenst. Het is mijn visie om uit te gaan van wat lukt en dit verder uit te bouwen. Daardoor voel je energie in plaats van de verlamming van de belemmering.

6.4 Hoe nu verder na dit onderzoek

Hoe kan ik nu zorgen dat het oplossingsgericht werken op onze school kan uitgroeien? Na het afronden van het onderzoek ben ik minder betrokken bij deze specifieke leerlingen. Op school is altijd veel te doen en mijn ambulante tijd om ib-taken uit te voeren, krimpt volgend jaar in. In overleg met de directie heb ik op de

studiedag van 01-06-2011 een presentatie gehouden voor het team, over de voordelen van “Kids’ Skills”. Ik heb de theorie ondersteund door een power point presentatie en uitgelegd en getoond hoe de focus gelegd wordt op de oplossingen in plaats van de problemen. Ik heb over de kindplannen verteld waar ik samen met de kinderen en leerkrachten aan gewerkt heb en de bijbehorende formats getoond. Volgend jaar gaat iedere leerkracht samen met een leerling uit de groep een plan opstellen volgens het concept van “Kids’Skills”. Als gedragsspecialist zie ik het als een uitdaging om dit proces te begeleiden. Tijdens de groepsbesprekingen zal ik steeds meer oplossingsgericht gaan werken door bij de leerkrachten op zoek te gaan naar de krachtbronnen. In groep 8 zal ik volgend jaar samen met mijn duo - collega ervaring kunnen opdoen met het oplossingsgericht onderwijzen. Wat een uitdagingen!

Literatuurlijst

Boeken

Cauffman, L. & Dijk, D.J. van (2009) *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Uitgeverij Boom Onderwijs.

Durrant, M. (2007) *Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school*.

Antwerpen/Apeldoorn: Garant. Fontys OSO reeks nr. 3.

Furman, B. (2008) *De methode Kids'Skills; Op speelse wijze vaardigheden ontwikkelen bij kinderen*. Soest: Uitgeverij Nelissen.

Jong, P. de & Berg, I.K. (2009) *De kracht van oplossingen: Handwijzer voor oplossingsgerichte gesprekstherapie*. Amsterdam: Uitgeverij Pearson.

Kallenberg, A.J., Koster, B., Onstenk, J. & Scheepsmma, W. (2007) *Ontwikkeling door onderzoek: een handreiking voor leraren*. Utrecht: Thieme Meulenhoff.

Le Fevere de Ten Hove, M., Callens, N., Geysen, T. & Maene, W. (2008) *Survivalkit voor leerkrachten: Oplossingsgericht werken op school*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant. Fontys OSO reeks nr. 26.

Lieshout, T. van (2009) *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen; een praktisch handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten*.

Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Måhlberg, K. & Sjöblom M. (2011) *Oplossingsgericht Onderwijzen: Naar een gelukkiger school!* Antwerpen/Apeldoorn: Garant. Fontys OSO reeks nr. 27.

Timmermans, K. (2009) *Kinderen met aandachts- en werkhoudingsproblemen*.

Leuven: Acco.

Artikelen

Deley, T. , Jeninga, J. & E. van Meersbergen (2008) Kaderstellende inleiding sociaal – emotionele ontwikkeling *Van houding naar handelen*. Schrijfgroep SEO, Fontys Oso, Tilburg.

Korthagen, F.A.J. (1998). Leren reflecteren, naar systematiek in het leren van je werk als docent. Uit Fonderie-Tierie, L. & J. Hendriksen (red.).

Begeleiden van docenten. Baarn: H. Nelissen, B.V.

Otter, M. den (2010) Het pedagogisch klimaat. Uit: De competente leraar: uitg. Esstede.

Nieuwe koers passend onderwijs. Ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschap. November 2009.

Schoolgids van obs (2006)

Stevens, L. (1997) Overdenken en doen: een pedagogische bijdrage aan adaptief onderwijs. Dit is een uitgave van Procesmanagement primair onderwijs, Den Haag.

Websites

Werkhoudingsproblemen deel 1 en deel 2 van OPDC Zuidoost Drenthe te Emmen.

Gevonden op 05-11-2010 op <http://www.opdc-zodrenthe.nl/werkhouding.htm>

Motivatieproblemen op school over de theorie en interventies. Gebaseerd op Pintrich, P.R.& Schunck, D.A. (2002) Gevonden op 05-11-2010 op <http://www.motivatieproblemenopschool.nl/index.php?section>

De school als lerende organisatie.-VO raad intranet, dit is een pdf bestand geschreven door Jutten, J. Gevonden op 11-12-2010

<http://www.vo-raad.nl/assets/3719>

Bijlage 1

De fasen van oplossingsgerichte gespreksvoering

(Jong, de P.& Berg, I.K. 2009)

Oplossingsgerichte Gespreksvoering.

Fase 1: Het begin - Proces/ de procedure - Relatie +positieve sfeer - Kwaliteiten en competenties - Korte () beschrijving - Doel <u>van het gesprek laten</u> formuleren <i>door de ander</i>. - Uitzonderingen op de probleemsituatie.	Fase 2: De toekomst 1 De wondervraag, 'Stel dat' vraag of een andere variatie. 2 Signalen dat het wonder is gebeurd. 3 Méér details over de gewenste situatie. 4 Relatie-vragen (Heel veel doorvragen)
Fase 3: Tussendoel en acties. 1 De schaalvragen. 2 Oplossingen concreet maken. 3 Oplossingen levend maken. 4 Meer details over het eerstvolgende stapje. (Eventueel meerdere schaalvragen.)	Fase 4: Afsluiting en Feedback 1 Complimenterende samenvatting 2 De brug ('en omdat...') 3 De taak. (denk-taak, observatie-taak, doe-taak)

Bijlage 2

De onderwijstango: de zevenstappendans.

(Cauffman,L. & van Dijk,J. 2009)

- Stap 1: Het contact leggen.
Even het “ijs”breken om een goede werkrelatie tot stand te brengen.
- Stap 2: Het verkennen van de context.
Even helderheid verkrijgen omtrent de achtergrond.
- Stap 3: Doelen stellen.
“Wat moeten we vandaag bespreken zodat het voor jou nuttig zal zijn?”
Let op: Achter elk probleem zit een doel verborgen.
- Realistisch.
 - Realiseerbaar.
 - Praktisch.
 - In gedragstermen observeerbaar.
 - Van klein naar groot opgebouwd.
- Stap 4: Het markeren van sterke punten en aanboren van krachtbronnen.
Zoeken naar de uitzonderingen van het probleem.
- Stap 5: Complimenten geven.
De complimenten zijn goed afgestemd op het doel en de krachtbronnen van de gesprekspartner.
- Stap 6: Differentiatiemogelijkheden aanreiken.
Vragen naar uitzonderingen. Wanneer ging het een beetje anders?
Stellen van de schaalvraag.
- Enthousiaste reactie.
 - Wat zit in het cijfer? Je maakt duidelijk dat kleine stapjes al werken om een verandering te laten optreden.
- Stap 7: Je op de toekomst oriënteren.
Wat zullen de eerste tekenen zijn dat je vooruitgang boekt in de richting die je wilt ? Wat doe je dan anders? Wat merken je collega's?
Stellen van de “wondervraag”.
- Inleiden.
 - Yes – set.
 - Wondervraag stellen.
 - Wat gebeurt tijdens het wonder?
 - Wat doe jij anders?
 - Wat nog meer?
 - Wat merkt de omgeving?
 - Complimenteren.

Bijlage 3
De vijftien stappen van de methode “Kids’Skills”
(Furman, B. 2008)

- Stap 1: Problemen omzetten in vaardigheden.
Nagaan welke vaardigheid het kind moet hebben om het probleem te overwinnen.
- Stap 2: Het samen eens worden over de vaardigheid die geleerd moet worden.
Welke vaardigheid wil je gaan leren?
- Stap 3: De voordelen van de vaardigheid onderzoeken.
Wat zou het voor voordelen hebben als je deze vaardigheid leert?
- Stap 4: De vaardigheid een naam geven.
Hoe wil je deze vaardigheid noemen?
- Stap 5: Een totemfiguur kiezen.
Heb je een idool, een lievelingsdier of iets wat je herinnert en helpt?
- Stap 6: Supporters werven.
Aan wie ga je vragen om jou te ondersteunen?
- Stap 7: Meer zelfvertrouwen geven.
Spreek je positieve verwachting uit, vertrouw dat het kind de vaardigheid zal leren.
- Stap 8: Plannen maken om het te vieren.
Hoe wil je beloond worden? Geef wat voorbeelden....
- Stap 9: De vaardigheid omschrijven.
Hoe gedraag je je als je de vaardigheid hebt geleerd?
- Stap 10: Naar buiten treden.
Praat erover waar je mee bezig bent, samen met het kind.
- Stap 11: De vaardigheid oefenen.
Geef de gelegenheid om te oefenen en spreek dit goed af.
- Stap 12: Geheugensteuntjes bedenken.
Wat kunnen voor jou tips zijn als je vergeet aan je vaardigheid te werken?
- Stap 13: Vieren dat het gelukt is.
Je mag je supporters bedanken en zelf een beloning kiezen voor het harde werken.
- Stap 14: De vaardigheid aan anderen doorgeven.
Kun je een ander kind helpen jouw vaardigheid te leren?
- Stap 15: Op naar de volgende vaardigheid.
Welke vaardigheid wil je nu gaan leren?

Bijlage 4

Schaalvragen voor de leerkrachten.

Aandacht- en werkhoudingproblemen

Aspecten in de cognitieve stijl:

0	10
globaal	analytisch
te weinig nauwkeurig lezen of luisteren	

0	10
impulsief	reflexief
doen zonder denken	

0	10
afhankelijk	zelfstandig
doe ik het zo wel goed	

0	10
te snel of te traag	efficiënt werktempo
weinig efficiënte oplossingsstrategieën	

0	10
onregelmatig werkritme	regelmatig werkritme

0	10
weinig zelfcontrole	meer zelfcontrole
afhankelijk van evaluatie van buitenaf	zelfsturing, controle van het denkproces

Vormen van aandacht :

0	10
weinig gerichte aandacht goed kunnen focussen op de taak	meer gerichte aandacht

0	10
weinig volgehouden aandacht taakspanne	meer volgehouden aandacht

0	10
weinig verdeelde aandacht	meer verdeelde aandacht

Motivatie:

0	10
geringe motivatie	goede motivatie

Bijlage 5

Observatieformulier.

Naam leerling: leerling 1
Groep: 4a
Leeftijd: 8;5 jr.
Datum observatie: 04-01-2011
Tijd: 8.30 – 9.30 uur
Leerkracht: C.
Naam observator: M.

Vraagstelling voor de observatie:

Hoe is de betrokkenheid bij de rekenles en hoe is de deelname aan de rekenles ?

Activiteit(en) waarbij geobserveerd is:

Rekenles

<u>Fase van de les/Tijd:</u>	<u>Gedrag kind (wat zie en hoor ik?):</u>	<u>Gedrag leerkracht: (Wat zie en hoor ik?):</u>	<u>Nabespreking (wat vraag/bespreek ik?):</u>
Introductie: 8.35 uur	I. kijkt naar het digibord en luistert naar de juf. Ze lijkt betrokken , maar neemt niet actief deel.	Juf heeft op het digibord een veld geprojecteerd voor een rekenspelletje. De groep wordt in twee partijen gedeeld voor het spel en de regels worden uitgelegd. De bedoeling is zelf keersommen te maken en dit te bespreken. Het is vier op een rij. Juf doet een stukje voor met de kinderen als proef.	Kent I. al enkele tafels ?

		Het spel wordt gespeeld, de meeste kinderen zijn goed betrokken.	
<u>Fase van de les/Tijd:</u>	<u>Gedrag kind (wat zie en hoor ik?):</u>	<u>Gedrag leerkracht: (Wat zie en hoor ik?):</u>	<u>Nabespreking (wat vraag/bespreek ik?):</u>
Keuze en voorbereiding opdracht(en): 8.55 uur	I. kijkt naar de uitleg op het bord en pakt snel haar spulletjes uit de la. Ze neemt een potlood, een gum en de kleurtjes die nodig zijn om de opdracht uit te voeren.	Juf laat op het bord de opdrachten in het werkboek zien en bespreekt dit kort met de groep. Ze overlegt met de kinderen welke stem op het bord komt. Dit is de nulstem. Juf vraagt de kinderen de spullen op te zoeken. Juf wijst de kinderen op het gebruik van het kaartje als hulp nodig is. Juf gaat met een leerling aan de instructietafel aan de slag. R.(stagiaire) loopt rond.	

Zelfstandig bezig zijn met de activiteiten en/of opdrachten: 9.00 uur: 9.30 uur:	I. gaat niet aan de slag en legt geen kaartje neer. M. gaat naar I toe en vraagt aan I: “Weet je wat je nu moet doen ? “ I. weet niet hoe ze de opdracht moet aanpakken. Juf M. doet een sommetje van de eerste opdracht met I. om te laten zien wat de bedoeling is. I. gaat niet aan het werk. I. weet niet goed hoe ze de opdrachten moet maken. Ze realiseert zich niet dat ze het geld uit de vakjes moet optellen en dan een kleurkeuze moet maken. I. heeft ook veel moeite met het optellen van de getallen. Wisselen van geld is ook erg moeilijk voor I..	Juf C. loopt naar I. en zegt dat ze twee opdrachten niet hoeft te maken. Juf C. geeft I. een bekertje met plastic geld. Om half tien geeft juf C. aan dat de rekenles afgelopen is.	I. lijkt tegen veel rekenmoeilijkheden aan te lopen I. heeft verteld dat ze geldsommen niet begrijpt, in groep 3 ook al niet. Geld is op zich een mooi concreet materiaal om mee te oefenen. Ik heb aan I. gevraagd of ze het leuk vindt om sommetjes met geld te gaan doen die ze begrijpt en dat ik haar dan bij kan helpen. I. zegt dat ze dit leuk vindt.

Bijlage 6

Uitkomsten van de observaties en de gesprekken met de leerlingen.

	Bij aanvang van het onderzoek	Halverwege het onderzoek
Leerling 1	Kijkt de klas rond, neemt geen deel aan spelletje. Gaat niet tot taakuitvoering over. Na gesprekje: snapt de sommen niet. Schaalvraag: doorwerken (tijdens de rekenles) zit op 2	Maakt korte taak, wordt bemoedigd. Krijgt korte instructie, actieve deelname. Heeft kaart met daarop minimumtaak. Zit deel van les aan instructietafel. Werkt zelfstandig in eigen mapje. (werk op maat) Werkt gericht aan korte computertaak. Na gesprekje: rekenen is veel leuker geworden, doordat er geoefend wordt, zit op 7.
Leerling 2	Erg goed op leerkracht gericht, beweegt veel, bemerkt geluiden en bewegingen van andere kinderen goed op, vergeet kaartje mee te nemen, praat veel tussendoor. Na gesprekje: wil graag doorwerken om taken af te krijgen. Hij zit op 5.	Beweegt veel tijdens lange instructie aan het einde van de ochtend, let goed op de leerkracht. Bij duo-werk grapjes, moeite met sommen berekenen, kan niet terugvallen op automatisering. Berekent uit zijn hoofd. Na gesprekje: kindplannen zijn fijn om te doen, het blijft wel moeilijk om doel te halen, zit op een 7.
Leerling 3	Werkt geconcentreerd aan korte taak, gaat door de klas lopen terwijl hij niet goed weet wat hij moet zoeken. Werkt gericht aan automatiseringstaak van 20 min. m.b.v. time – timer. Na gesprekje: wil graag leren doorwerken. Het lukt niet altijd om de reken- en taalopdracht af te krijgen. Zit op een 5.	Tussentijds gesprek: Het gaat beter want aardrijkskunde en geschiedenis lukken goed (leuk). Krijgt stickers voor afgeronde reken- en taalopdracht, maar dit lukt vaak niet. Komt niet aan beloning toe. Na gesprekje: leest sneller en beter en werkt beter. Zit op een 6 Maakt minder fouten. Taakjes lukken sneller. Wil 7 halen, zal lukken als elke dag rekenen en taal af zijn. Op de computer werken gaat goed.
Leerling 4	Is kort op de taak gericht, heeft bewegingsbehoefte, zoekt contact met medeleerlingen door even wat te gaan	M. heeft tijdens deze les korte en afwisselende taken, mag samenwerken, heeft korte instructie, begeleiding aan de

	vragen, rekent uit het hoofd sommen uit. Is goed op de leerkracht gericht. Na gesprekje: wil beter worden in spelling, krijgt de dubbele medeklinker met moeite aangeleerd, zit op een 4.	instructietafel, mag een computertaakje uitvoeren. M. is aan het werk. Na gesprekje: waardeert de support heel erg. M. vindt het lezen met de meester leuk. (geschiedenisonderwerpen), zit op een 6.
--	--	---

Bijlage 7
Individueel handelingsplan

Datum: 12-01-2011

Geplande begeleidingsperiode: medio jan.-eind febr. 2011

Naam:	Leerling 1
Geboortedatum:	10-08-2002
Groep:	4a
Schoolloopbaan:	1-2-2-3-4
Overleg/contact ouder(s):	22-12-2010
Deelnemers bij het opstellen van het handelingsplan:	A.C.I. en M.

Beginsituatie van de leerling:	I. is heel dromerig en onvoldoende betrokken bij de instructie en taakuitvoering van de rekenles. I. oogt erg vermoeid en ziet er bleek uit. I. vindt het moeilijk om een taak aan te pakken. Ze heeft moeite met de opdrachtontvangst. Het automatiseren van de sommen tot 10 is lastig voor I. , evenals het aanleren van de tafels. I. had in groep 3 moeite met automatiseren van de letters en woorden met aanvankelijk leren lezen.
Toetsgegevens/ Onderzoeksgegevens:	In jan. 2011 is Rekenen en Wiskunde Eind 3 Cito afgenomen : score 17 D Bloктоetsen 4-5-6 zijn onvoldoende.
Belemmerende factoren:	Zwakke opdrachtontvangst, globale benadering van de opdracht, matige betrokkenheid en werkhouding, zwakke automatisering.
Stimulerende factoren:	I. is altijd bereid taakjes uit te voeren. Het technisch lezen is nu op groepsniveau. De taalwerkjes lukken goed. I. heeft voldoende vriendinnetjes in de groep.
Doelen van dit plan: SMART	I. leert haalbare taakjes aanpakken met de zelfinstructie methode. I. beheerst de sommen tot 10. I. kan kleine haalbare taken uitvoeren.
Onderwijs- en opvoedingsbehoeften:	I. heeft instructie nodig die aansluit bij de voorkennis. I. heeft duidelijke instructie nodig die zij door te herhalen goed kan verwoorden. I. heeft ondersteuning nodig door de "berenaanpak" I. heeft ondersteuning nodig aan de instructietafel bij nieuwe rekenstof. Zij heeft materialen nodig als ondersteuning I. heeft het nodig dat de taken duidelijk kort en afwisselend zijn.

	I. heeft veel positieve feedback nodig van de leerkracht.	
Suggesties van de Ouder(s):	I. vindt het leuk om aan de computer te werken. I. vindt een complimentje fijn.	
Suggesties van het Kind:	I. vindt samenwerken met A. fijn. I. vindt een eigen mapje fijn.	
Wat gaan we doen om de doelen te behalen:	I. krijgt een eigen mapje met herhalingsstof op maat. Dit gaat ook mee naar huis. I. krijgt ondersteuning aan de instructietafel. I. heeft een kaartje zodat ze haar computerbeurten kan bijhouden. I. werkt met minimumtaken en mag ook kiezen. I. wordt soms ondersteund door extra leerkracht.	
Organisatie: Wie – wat – wanneer?	Hoe vaak en wanneer?	Oefenstof/materiaal:
In de klas:	Tijdens de rekenles	Herhalingsstof Computerbeurtje Rekenen aan de instructietafel ondersteuning met materialen zonodig.
Buiten de klas:	Donderdag structureel door extra leerkracht H.	Gekozen door leerkracht
Thuis:	Samen met mama in extra mapje werken	herhalingsstof
Leerkracht/onderwijsassistente Medeleerling	H. en M.	Begeleiding I. met berenaanpak/gesprekken Begeleiding I. met uitvoering taakje
Externe deskundigen:		
Evaluatiedatum: Deelnemers:	17-02- 2011 Juf C., A., M.	
Evaluatiemiddel:	gesprek	
Uitslag evaluatie:	Kleine afwisselende taken lukken goed. I. stuurt zich beter aan. Computertaakjes vallen in de smaak. I. is meer betrokken geraakt. I. is levendiger.	
Conclusie:	Voortzetten van de aanpak. Proberen I. nog meer zelfverantwoordelijk te maken door kindplan op te stellen. Bespreken met onderzoeksbureau.	

Bijlage 8

Reflectiespiraal Korthagen met betrekking tot de begeleiding van leerling 2.

jan. febr., maart, april 2011

Mijn collega heeft aangegeven dat zij zich zorgen maakt om het gedrag van leerling 2 in haar klas. Hij is erg prikkelgevoelig, kan zich kort concentreren en is erg vergeetachtig. Mijn collega spreekt van werkhoudingproblemen en automatiseringsproblemen. Ze wil graag een aanpak uitproberen om te ontdekken wat een gunstig effect heeft op de werkhouding van leerling 2.

1.(15-12-2010)

Mijn collega vult een aantal schaalvragen in, die betrekking hebben op het werkgedrag leerling 2. We maken een afspraak met de ouders van leerling 2 om de ouders voor te leggen dat we willen werken aan een verbetering van de werkhouding/aanpak van leerling 2. In het gesprek met de ouders vertelt de leerkracht over de werkhouding/ en automatiseringsproblemen. We benadrukken dat we zoeken naar oplossingen om deze belemmerende factoren weg te nemen, zodat leerling 2 beter tot zijn recht kan komen. Wij willen door gesprekken met hem kijken hoe we de kracht van leerling 2 kunnen benutten. Er is toestemming om opnames van de gesprekken te maken met het doel hiervan te leren.

2.

Ik wilde de medewerking van de ouders van leerling 2 zonder hem als een "probleemgeval" te beschouwen. Mijn collega had al eerder aangegeven dat de ouders moeite hadden met kritisch opmerkingen omtrent de ontwikkeling van hun zoon. Ik benadrukte het zicht krijgen op leerling 2 door zijn krachten te benutten. Ik dacht hierbij dat wat je bespreekt minder zwaar overkomt. Ik voelde dat de ouders en leerkracht bereid waren hiermee aan de slag te gaan.

3.

Als er een goede samenwerking is tussen school en ouders kunnen we gemakkelijk met elkaar communiceren. Een vertrouwensbasis is een goed uitgangspunt om met het onderzoeken van een goede aanpak voor leerling 2 aan de slag te gaan.

4.

Nu heb ik me gebaseerd op de informatie van de leerkracht en ik wil graag observeren in de groep en met leerling 2 praten.

5./1.(05-01-2011)

Observatie in de groep van leerling 2 Ik wilde bereiken dat ik een beeld kreeg van leerling 2 om zijn sterke punten en zwakke punten in beeld te krijgen. Verder wilde ik zien of de leerstof voor hem goed aansloot. Ik wilde informatie over de relatie tussen leerling 2 en de leerkracht. Ik wilde leerling 2 en de leerkracht goed kunnen begrijpen.

2.

Ik heb een antwoord gekregen op mijn vragen. Door rustig te observeren zag ik dat leerling 2 een actieve jongen was, die sterk op zijn leerkracht gericht was. De leerkracht was betrokken op de leerling en bewaakte zijn taakgerichtheid. Leerling 2 ziet alles wat om hem heen gebeurt. De leerstof sloot goed bij leerling 2 aan. Met het vak spelling merkte ik een globale aanpak, zonder enige reflectie. Met rekenen kreeg leerling 2 structurering doordat hij in een klein groepje aan de instructietafel zat. Ik dacht dat de leerkracht zich inspande om hem zo goed mogelijk te laten profiteren. Ik had daar een heel goed gevoel over.

3.

De leerkracht is erg betrokken op leerling 2 en weet veel van leerling 2. Dit kan benut worden bij de begeleiding van hem. De leerkracht is sterk gericht op leerling 2 en zal hem zomaar niet loslaten. Je kunt je dan afvragen wat hij zelf kan. Het valt op dat leerling 2 veel energie heeft om te werken. Hij toont zich gevoelig voor een goede relatie. Leerling 2 zal goed te stimuleren en te begeleiden zijn.

4.

Ik ga een praatje maken met leerling 2 over de observatie in de groep. Ik ga hem vertellen dat ik gemerkt heb dat hij heel goed zijn best doet om op te letten in de groep en dat ik gemerkt heb dat er bij spelling foutjes ontstaan. Ik ga hem helpen structureren in de aanpak van een taak.

5./1 (17-01-2011)

Begeleiding van een spellingopdracht met leerling 2 m.b.v. de “berenaanpak” van Meichenbaum. Ik wil erop letten dat hij niet te haastig en te globaal uitvoert. Ik wil de stapjes rustig met hem doornemen en hem leren de stapjes te verwoorden.

2.

Ik wilde structureren aanbrengen met behulp van de “berenstrook” Ik bekeek met hem elke spellingopdracht op deze manier. Ik dacht dat leerling 2 de bedoeling goed begreep. Ik voelde dat hij erg goed zijn best deed om zijn opdracht goed te maken. Leerling 2 vond het fijn om op deze manier ondersteund te worden. Hij was blij dat zijn opdracht goed gelukt was.

3.

Door een methode rustig samen uit te proberen kun je goed zien hoe een kind werkt. Je krijgt veel informatie over de aard van de leerstof en hoe een methode werkt. Het werkt goed als een kind succeservaring heeft. Het bemoedigt het kind.

4.

Ik wil deze methode een paar keer begeleiden, zodat de werkwijze kan inslijpen. Ik vond de methode goed geschikt voor deze opdracht. De taak was niet te lang, had ook mede daardoor kans van slagen.

5.1.(19-01-2011)

Begeleiding van leerling 2 met de berenaanpak en nog twee leerlingen aan de instructietafel. Ik wilde kijken of M. de stapjes ook nam als ik mijn aandacht over enkele leerlingen verdeelde.

2.

Leerling 2 heeft erg goed doorgewerkt. Er was een heel goede werksfeer in de groep (werkrust) De kinderen wisten goed wat ze moesten doen en konden goed zelfstandig hun taak maken.

3.

De strook maakt dat leerling 2 de stapjes herinnert. Doordat we met een paar leerlingen deze aanpak doen, merkt hij dat hij niet de enige is die extra begeleiding krijgt bij het uitvoeren van een taakje.

4.

De leerkracht wil graag verder werken met de strookjes. We hebben gemerkt dat het goed te gebruiken is met spelling. Zijn er ook vrij eenduidige rekenopdrachten? Eerst leerling 2 op zijn eigen plaats zelfstandig laten werken met de beren met een spellingopdracht.

5./1.(24-01-2011)

Leerling 2 gaat op zijn plaats een spellingopdracht doen met de berenaanpak. Ik wilde uitproberen of hij zichzelf de rust gunde om stapje voor stapje te werken.

2.

Hij kon de taak zelfstandig maken. We hebben samen nagekeken of de kwaliteit van het werk goed was. Hij controleerde en was gericht op feedback. De leerkracht gaf hem snel feedback, was ook nieuwsgierig naar zijn succes. Hij wilde weten of zijn werk in orde was en hier ook voor beloond worden (sticker) Hij voelde zich trots.

3.

De betrokkenheid van de leerkracht bij de goede prestatie van het kind is heel stimulerend. De leerkracht benadrukt zijn succes. De leerkracht was bereid om de berenaanpak bij spelling voort te zetten.

4.

Nu wilde ik door een gesprek met leerling 2 te voeren weten wat hij zou willen leren om het nog wat prettiger te hebben op school.

5./1.(24-01-2011)

Gesprek met leerling 2: Ik wilde van hem horen waar hij graag aan zou willen werken.

2.

Leerling 2 gaf aan dat hij de automatiseringsopdrachten frustrerend vond. Hij had elke dag maar enkele rijtjes goed. Hij zou beter willen worden met automatiseren. Hij gaf zichzelf een 5 op de schaalvraag. Ik wilde weten wat al lukte. Gemakkelijke keersommen(tafel van 2-5-10 en 3) lukten wel. Ik wilde van leerling 2 weten wat hij zou willen leren om deze taak beter te kunnen. Hij dacht er diep over na, maar begreep dat oefenen van een tafel hem iets zou kunnen opleveren.

3.

Leerling 2 heeft kennelijk gemerkt dat samen doelgericht werken iets op kan leveren en heeft zo veel vertrouwen gekregen dat hij zelf een nieuw doel aangeeft. Het is interessant voor mij om na te denken over de vormgeving van het plan. Als ib-er kan ik maar beperkt invloed uitoefenen. Ik wil meer supporters voor leerling 2 die hem steunen bij zijn plan.

4.

Ik ga het plan met leerling 2 uitwerken en het aantrekkelijk maken. Het voordeel is dat het een plan is met het doel van leerling 2. Ik ben benieuwd of hij de regie kan nemen.

5./1.(04-02-2011)

Het plan van leerling 2. Samen met leerling 2 maken we een aantrekkelijk blad om in de klas op te hangen, zodat hij er steeds aan wordt herinnerd. Ik wilde uitproberen of hij veel ondersteuning nodig had van zijn supporters.

2.

Ik wilde een nieuwe werkwijze uitproberen en kijken in hoeverre leerling 2 hieraan kon werken met ondersteuning van zijn supporters. Ik besprak het met hem en de leerkracht. Zij waren allebei positief en daar was ik blij mee. Ik was nieuwsgierig wat het op zou leveren. Leerling 2 vond het best een uitdaging en hij vond het ook leuk dat hij wat meer aan de computer mocht werken om zijn doelen te halen.

3.

Als iedereen achter het nieuwe plan staat, heeft het kans van slagen. Met het uitvoeren van het plan worden ook de ouders meer betrokken. Ik zorg dat ik de ouders bijpraat. Ik zie vader regelmatig aan het einde van de dag bij het ophalen van de jongens uit de naschoolse opvang.

4.

Ik kijk af en toe in de groep of leerling 2 per dag een sticker verdient door een computerbeurt te nemen. Ik vraag af en toe na bij de leerkracht en bij leerling 2 hoe het loopt. De leerkracht en ik plannen een gesprek voor de voorjaarsvakantie om de

ouders te vragen hoe het thuis met leerling 2 is. We zijn ook benieuwd wat hij thuis vertelt.

5./1.(16-02-2011)

Oudergesprek met de ouders van leerling 2 en zijn leerkracht en ik. Ik wilde weten hoe leerling 2 de ondersteuning beleefde en of hij graag naar school gaat. Ik wilde ook weten of de ouders van leerling 2 hem ondersteunen bij zijn doel. Ik was ook benieuwd naar de relatie tussen ouders en leerkracht.

2.

Ik wilde informatie en vroeg aan de ouders hoe ze deze begeleiding beleefden. We konden over de berenaanpak spreken en wat dit opleverde. We konden een succesje vertellen t.a.v. het plan van leerling 2 (tafel van 7) Ze waren positief betrokken en reageerden niet gevoelig op kritische puntjes. Ik dacht dat de verstandhouding beter werd en voelde me daar tevreden over. Ik merkte dat mijn collega heel betrokken was en dat zal de ouders zeker goed gedaan hebben.

3.

Goede communicatie en delen van ervaringen, goede samenwerking tussen ouders en school is een mooie basis. We konden met de ouders spreken over iets dat we hadden gedaan om het kind te ondersteunen bij de regie nemen met taakjes. Het betekent voor mij dat ik samen met de leerkracht nog meer kindplannen ga opstellen voor leerling 2

4.

Na de voorjaarsvakantie gaan we verder met kindplannen.

5.1.(28-02-2011)

Gesprek met leerling 2 om de berenaanpak te evalueren en te peilen hoe hij zijn zelfstandigheid bij het werken aan zijn gestelde doelen van het kindplan beleeft. Ik wilde ook een nieuw doel van leerling 2 weten.

2.

Ik vroeg naar de berenaanpak, daar is leerling 2 positief over, hij is er mee vertrouwd geraakt.

Hij was tevreden over zijn behaalde tafels. Ik merkte dat hij vrij goed weet wat er belangrijk voor hem is om goed mee te kunnen. Ik voelde me tevreden over de verantwoording die hij nam voor zijn nieuwe doel.

3.

De aanpak werkt om leerling 2 meer de regie te laten voeren. Hij voelt zich meer competent en hij voelt zich goed gesteund. De leerkracht is essentieel in dit proces. Zij kan de leerling even herinneren. Zij plakt samen met de leerling de sticker.

4.

We zetten deze werkwijze voort. Ik ben benieuwd hoe leerling 2 in de rekenles aan het werk is. Hoe betrokken is hij bij de instructie en hoe voert hij de taken uit.

5./1.(07-03-2011)

Observatie bij de rekenles van leerling 2 Ik wilde zien of hij profiteerde van de instructie en of hij zijn taakje goed kon uitvoeren.

2.

Ik wilde zicht krijgen op de deelname van de rekenles. Was het effectief voor leerling 2? Ik keek hoe de betrokkenheid was tussen juf en leerling. Ik lette op de verwerking van de leerstof en wat de betekenis was van een schoudermaatje voor leerling 2 Ik werkte de observatie uit en schreef veel vragen op om samen met de leerkracht te bespreken. Ik zag nog ondersteuningsmogelijkheden voor leerling 2. Leerling 2 vond het samenwerken met zijn schoudermaatje wel gezellig, maar of hij nu tevreden was over de taak die hij had gemaakt?

3.

Eigenlijk zijn er als je de tijd neemt om te observeren toch weer nieuwe aandachtspunten. Ik kan daar enkele dingen van bespreken. Ik zag de beweeglijkheid van leerling 2 bij de instructie en besepte dat hij jouw ondersteuning blijvend nodig heeft. Je gaat dus nadenken over manieren om de rekenles afwisselend te maken, zodat een kind een beetje kan ontladen en korte poosjes werken.

4.

Ik ga voor mijn collega het programma Maatwerk wat beter toegankelijk maken, zodat ze dit voor leerling 2 en andere kinderen kan inzetten. Het voordeel is dat een leerling die afleidbaar is aan de computer vaak heel gericht taakjes kan maken. Dat kan dus heel effectief zijn.

5./1

We blijven met elkaar werken aan nieuwe doelen voor de kindplannen.

Samen met juf en ouders bieden we leerling 2 ondersteuning.

Hoe ervaart de leerkracht de ondersteuning van hem op deze manier?

Gespreksopname met juf en ondergetekende, met als doel de werkhouding van leerling 2 opnieuw in te schalen. Welke aspecten zou je willen bespreken t.a.v. de werkhouding van leerling 2?

Alle schaalvragen zijn opnieuw ingevuld. Conclusie:

Leerling 2 is veel beter gemotiveerd en groeit. De leerkracht heeft dit door goede ondersteuning gestimuleerd.

Voor Pasen nog even checken...

Eindgesprek met de ouders 11mei

Bijlage 9

Verslag oudergesprek

Naam leerling: leerling 3	Geboortedatum: 11-12-2000
Groep: 5b	Datum gesprek: 14-2-2011
Leerkracht(en): M. B. M. O.	Verslag door: M. O., leerkracht

Deelnemers aan het gesprek:

C. B., M. K., M. B., M. O.

Aanleiding of doel van het gesprek:

Voortgang en welbevinden van M.

Gesprekspunten vanuit de school:

Leerling 3 heeft samen met M. een plan van aanpak opgesteld om de werkhouding van hem te verbeteren. Doel is ook om leerling 3 zelf verantwoordelijk te laten zijn voor zijn werk. Elke dag moet hij een aftekenblad invullen, waarop hij kan aangeven wat hij die dag af heeft gekregen. De taken die hij aan moet kruisen zijn taal en rekenen, een derde taakje mag hij zelf invullen.

De CITO- resultaten zijn voldoende. Op de DMT (woordjes lezen) scoort hij wel onvoldoende. Hij beheerst leesniveau M5.

Tot nu toe heeft het plan van aanpak niet veel effect. We merken weinig verandering.

Waar we naar toe willen is dat leerling 3 werk aflevert waar hij zelf achter staat en waar hij trots op is. Vandaag heeft hij voor het eerst sinds lange tijd goed en gemotiveerd gewerkt. Aan het eind van de dag was hij ook erg trots. We hopen dat dit door zet.

Gesprekspunten vanuit de ouders:

Mijn zoon is de laatste tijd erg moe. C. let erg op goede voeding met weinig suiker en geeft hem wat extra ijzertabletten. Het valt op dat hij thuis erg vergeetachtig is. Dit is voorheen nooit zo geweest. Het kan zijn dat de slechte gezondheid van oma hem erg bezighoudt. Het gaat nu weer iets beter met oma. Mijn zoon speelt voldoende buiten.

Relevante informatie uit het gesprek:

Het is goed dat C. let op de voeding van leerling 3 en hem thuis voldoende laat ontspannen

Op school merken we ook dat hij soms heel veel moeite heeft om dingen die hij voorheen beheerste weer terug te halen. Hij maakt ook op school een vermoeide indruk.

Afspraken:

We zetten het plan van aanpak nog een tijdje voort. Misschien heeft leerling 3 wat meer tijd nodig om het zich eigen te maken. Over ongeveer 4 weken gaan we weer evalueren.

Handtekening voor gezien:
begeleiding:

ouder:

leerkracht:

interne

Plan van leerling 2 nr.3

Ik wil beter worden in: mooie zinnen schrijven.

Dat betekent dat ik soms: oefen aan de instructietafel of
op mijn eigen plekje.

Ik noem deze vaardigheid: van schrijven ga je drijven.

Het is belangrijk voor me: dat ik elke dag even mag oefenen
(op school)

Je kan me op deze manier
complimenten geven :

door een knipoog
een duim omhoog
een fijne opmerking
een sticker

Je kunt me op deze manier
herinneren:

door me op de plaat te wijzen

Ik oefen op de volgende
manier.

even samen met een juf.

Mijn supporters zijn :

mijn vader en moeder, juf E., juf
A. en juf M.

Ik ga een beloning
verdienen :

als ik 8 stickers heb verdiend mag ik
vrijdag 8 april een paar spelletjes
doen op de computer.

Bijlage 11a
Schaalvragen met betrekking tot de werkhouding van leerling 1

Leerling 1		nulmeting eindmeting							
	niveau	1	2	3	4	5	6	7	
1. Globaal versus analytisch									aspecten in cognitieve stijl
2. Impulsief versus reflectief									
3. Afhankelijk versus zelfstandig									
4. Te snel te traag versus efficiënt									
5. Weinig zelf controle versus meer zelfcontrole									
6. Onregelmatig versus regelmatig werkritme									
7. Weinig gerichte aandacht versus meer gerichte aandacht									Vormen van aandacht
8. Weinig volgehouden aandacht versus meer volgehouden aandacht									
9. Weinig verdeelde aandacht versus meer verdeelde aandacht									
10. Geringe motivatie versus goede motivatie									motivatie

Bijlage 11b
Schaalvragen met betrekking tot de werkhouding van leerling 2

Leerling 2	nulmeting						eindmeting		
	niveau	1	2	3	4	5	6	7	
1. Globaal versus analytisch									aspecten in cognitieve stijl
2. Impulsief versus reflectief									
3. Afhankelijk versus zelfstandig									
4. Te snel te traag versus efficiënt									
5. Weinig zelf controle versus meer zelfcontrole									
6. Onregelmatig versus regelmatig werkritme									
7. Weinig gerichte aandacht versus meer gerichte aandacht									Vormen van aandacht
8. Weinig volgehouden aandacht versus meer volgehouden aandacht									
9. Weinig verdeelde aandacht versus meer verdeelde aandacht									
10. Geringe motivatie versus goede motivatie									motivatie

Bijlage 11c
Schaalvragen met betrekking tot de werkhouding van leerling 3

Leerling 3		nulmeting eindmeting							
	niveau	1	2	3	4	5	6	7	
1. Globaal versus analytisch									aspecten in cognitieve stijl
2. Impulsief versus reflectief									
3. Afhankelijk versus zelfstandig									
4. Te snel te traag versus efficiënt									Vormen van aandacht
5. Weinig zelf controle versus meer zelfcontrole									
6. Onregelmatig versus regelmatig werkritme									motivatie
7. Weinig gerichte aandacht versus meer gerichte aandacht									
8. Weinig volgehouden aandacht versus meer volgehouden aandacht									
9. Weinig verdeelde aandacht versus meer verdeelde aandacht									
10. Geringe motivatie versus goede motivatie									

Bijlage 11d
Schaalvragen met betrekking tot de werkhouding van leerling 4

Leerling 4		nulmeting eindmeting							
	niveau	1	2	3	4	5	6	7	
1. Globaal versus analytisch									aspecten in cognitieve stijl
2. Impulsief versus reflectief									
3. Afhankelijk versus zelfstandig									
4. Te snel te traag versus efficiënt									
5. Weinig zelf controle versus meer zelfcontrole									
6. Onregelmatig versus regelmatig werkritme									
7. Weinig gerichte aandacht versus meer gerichte aandacht									Vormen van aandacht
8. Weinig volgehouden aandacht versus meer volgehouden aandacht									
9. Weinig verdeelde aandacht versus meer verdeelde aandacht									
10. Geringe motivatie versus goede motivatie									motivatie

Bijlage 12

Benoemen van groei met behulp van schaalvragen.

Leerkracht(en) van leerling 1:

- ze kan taal en spelling nu goed aanpakken.
- ze gebruikt de “beertjes” nu niet meer, maar start zelf bij taken die op maat zijn.
- ze denkt nog iets meer na voordat ze begint.
- ze is zelfstandiger en zekerder.
- er is vooral effect bij korte taken.
- het werken aan korte taken en computertaken gaat vlotter.
- de herhalingssommen en de taken in het spellingwerkboek gaan steeds vaker goed.
- I. is meer bewust wat ze doet.
- ze is meer betrokken.
- de afwisseling en variatie werkt.
- korte en gevarieerde taken lukken.
- I. wil zelf bepaalde doelen halen.

Leerkracht van leerling 2:

- beertjesaanpak werkt bij spellingopdrachten.
- beertjesaanpak werkt bij zelf gekozen doelen zoals “mooie zinnen maken”
- hij kan wat langer alleen werken of samen met A.
- het klassikaal automatiseren (rekensommen) is gestopt, te frustrerend voor hem.
- hij mag Ambrasoft (automatiseren) doen op de computer.
- er is vooruitgang met doorwerken.
- M. kijkt veel beter wat hij moet doen en er is betere controle van zijn werk.
- hij is goed gericht op computertaken.
- enkelvoudige taken lukken het best.
- er is een betere motivatie door de kindplannen, oudergesprekken en de betrokkenheid van de intern begeleider.

Leerkracht(en) van leerling 3:

- er is meer gerichte aandacht bij computertaken.

Leerkracht van leerling 4:

- hij gaat zelf om een rustige werkplek vragen.
- de uitvoering is meer overdacht.
- het werktempo is beter, leerling 4 doet meer uit zichzelf.
- de taken zijn wat meer op tijd af.
- hij reageert goed op de stimulans van de juf.
- hij is actiever.
- hij is blij met complimenten.
- Hij vindt geschiedenisonderwerpen leuk en houdt van computertaken.

Bijlage 13

Evaluatie van de begeleiding van kinderen met werkhoudingproblemen. Vragenlijst voor leerkrachten.

Hoe is de taakgerichtheid bij het uitvoeren van verschillende taken in de klas.
Deze taken moeten aansluiten bij de mogelijkheden van het kind. (zone van de naaste ontwikkeling)

		++	+	+/-	-	--
1.	Het uitvoeren van een langere taak met verschillende onderdelen.(> 30 min.)					
2.	Het uitvoeren van korte enkelvoudige taken. (20 min.)					
3.	Het afwisselen van verschillende werkvormen en uitvoeren van korte taken. (20 min.)					
4.	Het uitvoeren van een taak met verschillende keuzemogelijkheden.					
5.	Het maken van de taak aan de instructietafel.					
6.	Het maken van de taak met behulp van een zelfinstructie methode. (Beertjes van Meichenbaum)					
7.	Het maken van de taak op een stilwerkplek in de klas.					
8.	Het uitvoeren van de taak buiten de klas op een rustige plek.					
9.	Het uitvoeren van de taak met behulp van de time timer.					
10.	Het samen met een medeleerling uitvoeren van de taak.					
11.	Het uitvoeren van een eigen kindplan met zelfgekozen doel en beloning.					
12.	Het uitvoeren van computertaken of spelletjes.					

- ++ gaat goed
- + gaat redelijk goed
- +/- gaat soms wel en soms niet
- lukt vaak niet
- lukt meestal niet

Wat zou je voort willen zetten om de succeservaringen bij het kind te vergroten en constructief te werken aan het verbeteren van de werkhouding.

